

Recreatief groen in het Structuurplan Amsterdam “Kiezen voor stedelijkheid”

Recreatief groen in het Structuurplan Amsterdam “Kiezen voor stedelijkheid”

Een confrontatie van vraag en aanbod nu en in de toekomst

**S. de Vries
J. Bulens
M. Hoogerwerf
F. Langers**

Alterra-rapport 691

Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen, 2003

REFERAAT

Vries, S. de, Bulens, J., Hoogerwerf, M. & Langers, F., 2003. *Recreatief groen in het Structuurplan Amsterdam "Kiezen voor stedelijkheid"; een confrontatie van vraag en aanbod nu en in de toekomst*. Wageningen, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Alterra-rapport 691. 64 blz., 2 fig.; 8 kaarten, 17 tab.; 16 ref.

In het kader van het opstellen van een nieuw structuurplan, voelde de dienst Ruimtelijke Ordening van de gemeente Amsterdam de behoefte om de consequenties van dit plan voor de recreatieve vraag-aanbod verhoudingen in beeld te brengen. In dit project wordt gekeken of een eerder door Alterra ontwikkelde methode gebruikt kan worden om hierover zinvolle uitspraken op het niveau van een stadsdeel te doen. De methode beperkt zich tot het kwantitatieve aspect van de genoemde verhouding. Zij is binnen het project verder verfijnd; zo wordt nu rekening gehouden met de bevolkingssamenstelling (autochtoon/niet-westers allochtoon). Er zijn analyses uitgevoerd voor 1995 en 2030 (na uitvoering structuurplan), en wel voor de volgende drie activiteiten: wandelen, fietsen, parkgebruik anders dan wandelen of fietsen.

Trefwoorden: recreatie, vraag, aanbod, opvangcapaciteit, deelname, allochtonen

ISSN 1566-7197

Dit rapport kunt u bestellen door € 22,- over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-rapport 691. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2003 Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte,
Postbus 47, NL-6700 AA Wageningen.
Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: info@alterra.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

Samenvatting	7
1 Inleiding	9
2 Methode	11
2.1 Landgebonden stationaire recreatie: parkbezoek als ingang	14
2.1.1 Aandeel parkbezoeken met stationaire activiteiten	15
2.2 Verfijning van de Vraag: autochtonen versus niet-westerse allochtonen	16
2.2.1 Cijfers over parkbezoek door niet-westerse allochtonen	17
2.2.2 Aandeel parkbezoeken met stationaire activiteiten	19
2.2.3 Wandel- en fietsgedrag van niet-westerse allochtonen	20
2.2.4 Vaker wandelen, maar niet in een park	21
2.3 Differentiatie in normafstanden per activiteit	22
2.3.1 Wandelen	23
2.3.2 Fietsen	23
2.3.3 Landgebonden stationaire recreatie	24
2.4 Overzicht van de werkwijze en de gehanteerde cijfers	25
3 Gebruikte gegevens	29
3.1 Vraaggegevens voor 1995	29
3.2 Vraaggegevens voor 2030	30
3.2.1 Aantallen inwoners per Amsterdamse buurt	30
3.2.2 Samenstelling naar bevolkingsgroep voor Amsterdamse buurten	32
3.2.3 Aantallen inwoners voor buurten buiten Amsterdam	32
3.3 Aanbodgegevens voor 1995	33
3.4 Aanbodgegevens voor 2030	36
4 Uitkomsten voor 1995	39
4.1 Wandelen	39
4.2 Fietsen	42
4.3 Landgebonden stationaire recreatie	45
5 Uitkomsten voor 2030	49
5.1 Wandelen	49
5.2 Fietsen	51
5.3 Landgebonden stationaire recreatie	53
6 Conclusies, discussie en aanbevelingen	55
6.1 Inhoudelijke uitkomsten	55
6.2 De methode onder de loep	58
6.3 Slotopmerkingen	61
Referenties	63

Samenvatting

Naar aanleiding van het nieuwe Structuurplan voelde de dienst Ruimtelijke Ordening van Amsterdam de behoefte aan het beter in beeld brengen van de consequenties van dit ruimtelijke plan voor de recreatieve vraag-aanbod verhoudingen binnen de gemeente. Hierbij moest tegelijkertijd rekening gehouden worden met een groeiende bevolking en een zich wijzigende samenstelling van deze bevolking. Dergelijke gegevens werden nodig geacht om bij de te voeren discussie over het groen het recreatieve aspect volwaardig mee te kunnen nemen. Gekozen is voor het doorrekenen van deze verhoudingen op het niveau van een stadsdeel, volgens de methode die eerder door Alterra ontwikkeld en toegepast is. Op verzoek van de opdrachtgever zijn enige verfijningen in de methode aangebracht. Zo wordt er aan de vraagzijde nu een onderscheid gemaakt tussen autochtonen en niet-westerse allochtonen. Het project is voor de opdrachtgever vooral bedoeld als proef: levert de methode, na de aangebrachte verfijningen, op het schaalniveau van een gemeente bruikbare resultaten op richting ruimtelijke planvorming?

Gekeken wordt in hoeverre de lokale aanbodsituatie in kwantitatieve zin tegemoet komt aan de lokale recreatiebehoefte, volgens een van tevoren vastgelegd criterium. Met behulp van de verfijnde methode is het meest waarschijnlijke toekomstscenario doorgerekend voor het jaar 2030. De berekeningen zijn voor drie activiteiten uitgevoerd: wandelen, fietsen en landgebonden stationaire recreatie. Dit laatste betreft parkbezoek en bezoek aan dagrecreatieterreinen waarbij andere activiteiten ondernomen worden dan wanden en fietsen, bijvoorbeeld: zitten, zonnen, spelen, picknicken, barbecuen. Ter referentie is zijn deze berekeningen ook voor 1995 uitgevoerd. De uitkomsten laten zich als volgt kort samenvatten. Voor wandelen neemt het totale Amsterdamse tekort in de betreffende periode toe. Er komen wel nieuwe wandelmogelijkheden bij; per persoon is het aanbod in 2030 zelfs groter dan in 1995. Echter, door de gewijzigde bevolkingssamenstelling neemt ook de vraag per persoon toe. Doordat de bevolking groeit, neemt tevens het aantal personen met een tekort toe, met als netto resultaat een stijgend totaal tekort. Voor fietsen neemt het totale Amsterdamse tekort af, maar er bestaat ook in 2030 nog steeds een duidelijk tekort. Voor landgebonden stationaire recreatie is de situatie anders: zowel in 1995 als in 2030 bestaat er bij de gehanteerde uitgangspunten geen noemenswaardig tekort. Ruimtelijk gezien concentreren de tekorten zich in 2030 sterker in het noordoosten van de stad. Met name hier houdt de ontwikkeling van het aanbod geen gelijke tred met de explosieve lokale bevolkingsgroei als gevolg van een geplande inbreidingsoperatie.

Een belangrijke kanttekening bij deze relatief gunstige ontwikkelingen is dat tussen 1995 en 2030 veranderingen in de capaciteitstoekenning hebben plaatsgevonden. Zo zijn er meerdere parken veranderd van geschikt voor extensief gebruik naar geschikt voor intensief gebruik. Ook worden in 2030 sportparken en volkstuincomplexen geacht wandel- en fietsmogelijkheden op te leveren, terwijl dit in 1995 niet het geval was. Het gunstige beeld staat of valt met de vraag in hoeverre deze wijzigingen

waargemaakt kunnen worden. In de discussie wordt de methode, met al haar uitgangspunten en aannames, kritisch onder de loep genomen. Tot slot worden een aantal overwegingen aangedragen die gehanteerd kunnen bij het bepalen van de bruikbaarheid van de methode. Het uiteindelijke oordeel hierover ligt uiteraard bij de eindgebruiker, hier de gemeente Amsterdam.

1 Inleiding

De gemeente Amsterdam werkt momenteel aan een nieuw structuurplan, getiteld “Kiezen voor stedelijkheid”. Vanuit het beleidsveld ‘groen’ is een ‘wensbeeld hoofdgroenstructuur’ opgesteld, dat door het college van burgemeester en wethouders als bouwsteen voor het structuurplan is vastgesteld. Ten behoeve van de discussie over het groen is meer inzicht gewenst in de huidige verhouding tussen de maatschappelijke vraag naar en het aanbod van groen, alsmede in de te verwachten verschuivingen daarin onder verschillende verstedelijkingsscenario’s. Ook is aanvullend inzicht gewenst in de te verwachten, dan wel mogelijke, effecten die de groei van het aandeel niet-westerse allochtonen onder de Amsterdamse bevolking teweeg brengt in de verhouding tussen vraag en aanbod naar recreatief groen.

Dit project richt zich vooral op de kwantitatieve kant van de vraag-aanbod analyse: is er voldoende groene ruimte beschikbaar om in de recreatieve behoeften van de lokale bevolking te voorzien? En zo nee, waar zijn de behoeften het grootst? De analyse beperkt zich hierbij tot landgebonden recreatievormen. Verder kent de analyse een aantal normatieve uitgangspunten. Hiermee wordt bedoeld dat het meer de beleidsmaker is die bepaalt wanneer er voldoende aanbod is, dan de burger zelf. Uitgangspunt bij de werkwijze is de door Alterra ontwikkelde methode, zoals die ook eerder is toegepast in onderzoek ten behoeve van de ANWB en de provincie Noord-Holland. Hierbij is wel sprake van enige verfijningen, bijvoorbeeld:

- meer aandacht voor stationaire vormen van recreatie (zitten, liggen, zonnen, picknicken, barbecuen). Voor stedelijk groen is dit een belangrijke vorm van gebruik.
- meer aandacht voor het aandeel niet-westerse allochtonen onder de bevolking. Binnen de gemeente Amsterdam is dit een zeer aanzienlijke groep.
- differentiatie in de gehanteerde normafstanden naar activiteit; dit is de afstand waarbinnen de lokale vraag geacommodeerd dient te worden. In eerdere analyses werd met één normafstand voor alle activiteiten gewerkt.

Het project is voor de opdrachtgever vooral bedoeld als proef: levert de methode, na de nodige verfijningen, op het schaalniveau van een gemeente bruikbare resultaten op richting ruimtelijke planvorming? Er wordt slechts één scenario doorgerekend, en wel het meest waarschijnlijke scenario voor 2030. Hierbij wordt het toekomstige aanbod zo goed mogelijk bepaald op grond van reeds bestaande en ruimtelijk gelokaliseerde plannen, zowel binnen de gemeentegrenzen als hierbuiten. Niet alleen groenplannen zijn hierbij relevant, maar ook plannen die ten koste gaan van bestaand groen. Verder is ook de toekomstige bevolking zo goed mogelijk in kaart gebracht worden, zowel qua omvang als qua samenstelling. Deze gegevens zijn steeds aangeleverd door de opdrachtgever. Ter referentie wordt ook de situatie in 1995 doorgerekend.

Een kanttekening lijkt wenselijk. De analyse richt zich op het doen van uitspraken over de vraag-aanbod situatie voor herkomstgebieden (woonbuurten), en dus niet op

uitspraken over bestemmingsgebieden, zoals een specifiek park. Voor dit laatste is de methode sowieso minder geschikt. Om te kunnen bepalen of het recreatieve aanbod voor een buurt voldoende is, moet vastgelegd worden wat onder ‘voldoende’ verstaan wordt. Daarmee kent de analyse een aantal normatieve uitgangspunten. Door deze normatieve uitgangspunten geeft zij slechts beperkt zicht op het daadwerkelijke recreatieve gebruik van groengebieden. Zo wordt gedaan alsof mensen geen gebruik maken van aanbod dat verder dan de normafstand van hun woning ligt, terwijl bekend is dat dit in feite wel gebeurt. Verder wordt binnen de methode maar beperkt rekening gehouden met de kwaliteiten van het aanbod.

Samengevat: inhoudelijk moet de analyse vooral meer inzicht opleveren in de kwantitatieve consequenties van wijzigingen in het aanbod en de vraag op de vraag-aanbod verhouding voor recreatief groen. De uitkomsten moeten helpen om een meer geïnformeerde discussie betreffende de keuzevarianten in het structuurplan te voeren, waarin de maatschappelijke functie van het groen als volwaardig aandachtspunt mee kan worden genomen. Het project moet uitwijzen in hoeverre de gehanteerde methode, eventueel na verdere aanpassingen, in staat is dergelijke uitkomsten te leveren, en misschien geschikt is om op termijn deel uit te maken het reguliere beleidsinstrumentarium van de gemeente Amsterdam.

2 Methode

De methode is in grote lijnen gelijk aan die zoals gehanteerd in de eerdere G30-studie, uitgevoerd in opdracht van de ANWB (zie De Vries & Bulens, 2001). Later is dezelfde methode ook toegepast in een opdracht van de provincie Noord-Holland (De Vries & Goossen, 2002). De methode wordt hier daarom vrij kort beschreven. Voor meer achtergrondinformatie betreffende de gemaakte keuzes, wordt verwezen naar De Vries en Bulens (2001).

De methode omvat simpel gezegd drie componenten:

- het in beeld brengen van het aanbod
- het in beeld brengen van de vraag
- de confrontatie van vraag en aanbod

Om een kwantitatieve confrontatie mogelijk te maken, moeten vraag en aanbod in vergelijkbare eenheden uitgedrukt worden. Aan de vraagkant is dit het percentage van de bevolking dat deelneemt aan een bepaalde recreatievorm. Hierbij gaat het om de deelname op de maatgevende dag, ook wel normdag genoemd. Deze normdag is de dag waarop vraag en aanbod met elkaar in evenwicht dienen te zijn. Wanneer deze dag valt, kan van activiteit tot activiteit verschillen (en is in de praktijk vaak lastig te bepalen). Aan de aanbodkant wordt gewerkt met het begrip ‘recreatieve opvangcapaciteit’ (ROC). Dit is het maximale aantal deelnemers aan een activiteit dat *per dag* toelaatbaar wordt geacht voor één hectare van een bepaald gebiedstype. Dit aantal is groter dan het aantal recreanten dat tegelijkertijd een hectare van dit type gebied aanwezig mogen zijn, omdat niet al deze recreanten op ditzelfde tijdstip aanwezig zullen zijn. Hoe korter de activiteit duurt, en hoe meer spreiding er bestaat in het aanvangstijdstip, hoe hoger de ROC die bij het maximale aantal recreanten dat tegelijkertijd aanwezig mag zijn, hoort. Voor de (ruimtelijke) confrontatie is vervolgens nog een extra ingrediënt nodig: de normafstand. Dit is de afstand waarbinnen de lokale vraag in principe geacommodeerd dient te worden. Hieronder wordt nader ingegaan op de invulling van deze componenten aan de hand van een eerder uitgevoerde analyse voor 1995/1996 voor de activiteiten wandelen en fietsen. Deze analyse vormt tevens het uitgangspunt voor de analyse voor Amsterdam.

Het recreatieve aanbod is hoofdzakelijk via de CBS Bodemstatistiek van 1996 in kaart gebracht. Aan elke categorie van grondgebruik is een opvangcapaciteit voor wandelen en een opvangcapaciteit voor fietsen toegekend. Er hebben een aantal aanpassingen van de Bodemstatistiek plaatsgevonden. Zo is de omvangrijke categorie ‘overig agrarisch grondgebruik’ uitgesplitst op grond van de dichtheid van de voor recreatief (mede)gebruik geschikte infrastructuur (3 klassen) en de open- of beslotenheid van het gebied (2 klassen). Verder geldt speciaal voor ‘overig agrarisch gebied’ dat de toegekende capaciteit niet de maximale ‘technische’ capaciteit betreft, maar vooral is gebaseerd op het maximaal te verwachten gebruik dat van dit type aanbod gemaakt zal worden. Dit om te voorkomen dat capaciteit die in de praktijk vanwege haar weinig aantrekkelijke karakter nooit geheel gebruikt wordt, van grote invloed op de uitkomsten van de analyse zou zijn. In de onderstaande tabel staan de

toegekende capaciteiten per grondgebruiksvorm weergegeven zoals die in de toenmalige analyse gehanteerd zijn.

Tabel 1: opvangcapaciteit per CBS-categorie van grondgebruik naar activiteit (in personen per hectare per dag)

Categorie van aanbod	wandelen	fietsen
Nat natuurlijk terrein	3	1
Droog natuurlijk terrein	6	2
Overig agrarisch gebruik (excl. glastuinbouw)		
- goed ontsloten (open – besloten)	0,3 - 0,6	0,9 - 1,8
- gemiddeld ontsloten (open – besloten)	0,1 - 0,2	0,5 - 1,0
- slecht ontsloten (open – besloten)	0	0,2 - 0,4
Bos	9	3
Strand*	8	0
Strandbaden*	8	0
Parken en plantsoenen	8	2
Dagrecreatieve objecten en terreinen**	0	0

* : verbijzonderingen van CBS-categorieën van bodemgebruik

** : exclusief het water en grotere bos- en natuurgebieden binnen het terrein

NB : opvangcapaciteiten gelden voor de som van kort- en langdurende vormen van de activiteit

De recreatieve vraag is vooral in kaart gebracht via het CBS Wijk- en buurtregister van 1995. Hierbij gaat het met name om de inwonersaantallen per buurt. Verder is op grond van onder andere het CBS Dagtochtenonderzoek 1995/'96 bepaald wat het deelnamepercentage is voor wandelen en fietsen op de maatgevende of normdag (zie tabel 2). Hiervoor is de vijfde drukste dag gekozen. Anders gezegd: het aanbod is voldoende indien het de vraag op deze normdag kan accommoderen. In de vraag-aanbod confrontatie is aanvullend de eis gesteld dat het aanbod steeds binnen 10 kilometer van het middelpunt van de woonbuurt dient te liggen.

Tabel 2: deelnamepercentages op de normdag voor wandelen en fietsen (kort & lang)

Wandelen (inclusief trimmen & joggen)	Fietsen (inclusief fietsen als sport)
10,4%	6,7%

Met betrekking tot de confrontatie is het verder van belang te weten dat de capaciteit van een aanbodgebied steeds gelijk verdeeld wordt over alle mensen die binnen 10 kilometer van (de rand van) dit gebied wonen.¹ Door de toegewezen aandelen vervolgens te sommeren, wordt de beschikbare capaciteit per inwoner bepaald. In tweede instantie wordt deze beschikbare opvangcapaciteit geconfronteerd met de hoeveelheid die volgens de norm op de maatgevende dag aanwezig zou moeten zijn. Tenslotte wordt het tekort in opvangcapaciteit per inwoner vermenigvuldigd met het aantal inwoners van een buurt, om tot een totaal tekort voor de buurt te komen. Desgewenst kunnen tekorten achteraf geaggregeerd worden naar grotere ruimtelijke eenheden, zoals gemeenten.

¹ Hiervoor is het wenselijk dat de aanbodeenheden ruimtelijk gezien niet te groot worden. Desgewenst kunnen grote eenheden vooraf opgedeeld worden in een aantal subeenheden. In de betreffende analyse is de Bodemstatistiek 'vergridt' naar cellen met een grootte van 25x25 meter.

Tot zover de methode zoals in het verleden gehanteerd. Er hebben echter een aantal aanpassingen plaatsgevonden. Zo is de aanbodclassificatie verder verfijnd. Op verzoek van de dienst Ruimtelijke Ordening is er een onderscheid gemaakt tussen parken geschikt voor zeer intensief gebruik en parken alleen geschikt voor 'gewoon' gebruik. De parken geschikt voor zeer intensief gebruik worden beschouwd als de nieuwe categorie en hebben voor alle activiteiten de dubbele capaciteit per hectare toegewezen gekregen van die van een 'normaal' park.

Een tweede wijziging betreft de vraagkant. Er wordt nu een onderscheid gemaakt tussen niet-westerse allochtonen en overige inwoners: autochtonen en westerse allochtonen. Dit is gedaan omdat de vraag naar openluchtrecreatieve mogelijkheden vanuit de (omvangrijke) groep niet-westerse allochtonen duidelijk af lijkt te wijken van die van de autochtone bevolking. Binnen het kader van de methode gaat het daarbij om de deelnamepercentages aan de diverse activiteiten op de maatgevende dag. De tot nu toe gehanteerde percentages gelden eigenlijk alleen voor het autochtone deel van de Nederlandse bevolking. In een volgende paragraaf wordt hier uitgebreid op ingegaan.

De derde wijziging betreft de activiteitengroep die voorheen als 'picknicken & dagkamperen' bekend stond. De Vries en Bulens (2001) wezen er reeds op dat dit, wat betreft het achterhalen van deelnamepercentages, een moeilijke recreatievorm betreft. Voor een stad als Amsterdam vormt echter het parkgebruik, ook anders dan wandelend of fietsend, een belangrijke recreatievorm. Besloten is daarom om hier niet zozeer de activiteit als uitgangspunt voor het deelnamepercentage te nemen, maar meer het bezoek aan een bepaald type voorziening, te weten parken en dagrecreatieterreinen. Anders gezegd: gebieden specifiek ingericht voor intensieve recreatie. Het gaat hier dan wel om bezoeken waarbij (ook) andere activiteiten dan wandelen en fietsen ondernomen worden, zoals zitten, zonnen, spelen, picknicken, barbecuen etc. Bezoeken waarbij zwemmen de dominante activiteit vormt, worden in principe niet tot deze recreatievorm gerekend. In de meeste parken kan men immers niet zwemmen. Ook op deze wijziging wordt hierna uitgebreid ingegaan.

Een vierde en laatste wijziging betreft de gehanteerde normafstanden. In de eerdere studie werd voor alle activiteiten dezelfde maximale normafstand aangehouden: 10 kilometer. Deze afstand was vooral beleidsmatig ingegeven: het GIOS-beleid beperkt zich voor wat betreft groen om de stad tot deze 10-kilometer zone. Hier is ervoor gekozen om per activiteit vanuit de deelnemer geredeneerd betekenisvolle afstanden te hanteren. Daarnaast bestond de wens om voor wandelen en fietsen een onderscheid te maken tussen de maximale normafstand en een korte normafstand. Het idee is dat een nader te bepalen deel van de benodigde capaciteit zich al binnen de korte normafstand zou moeten bevinden. En ook hier wordt in een navolgende paragraaf dieper op ingegaan.

2.1 Landgebonden stationaire recreatie: parkbezoek als ingang

In het reeds eerder aangehaalde onderzoek van De Vries en Bulens (2001) is ook een poging gedaan om tot een confrontatie voor meer stationaire vormen van landgebonden te komen. Als ingang is toen de recreatievorm 'picknicken en dagkamperen', zoals gehanteerd in het CBS Dagtochtenonderzoek (CBS, 1997), gekozen. Dit bleek een lastige recreatievorm te zijn om goede deelnamecijfers over te achterhalen. Verder was het ook lastig om aan te geven welke vormen van aanbod hier het best bij pasten, en met welke capaciteit. In een grootstedelijke woonomgeving, zoals in Amsterdam, vormt echter het parkgebruik, ook anders dan voor recreatief wandelen en fietsen, een belangrijke recreatievorm. Daarom is voor de meer stationaire vormen van landgebonden recreatie een andere ingang gezocht.

Gekozen is voor bezoek aan een bepaald type gebied, in plaats van deelname aan een bepaalde activiteit, en wel het bezoeken van gebieden die specifiek zijn ingericht voor intensieve (landgebonden) recreatie. Naast parken bestaat deze categorie van gebieden uit dagrecreatieterreinen. Hierbij geldt dat het bezoek aan parken vele malen hoger ligt dan het bezoek aan dagrecreatieterreinen (zie bijv. Wiggers & Gadet, 1996), zeker als we bezoeken met zwemmen als dominante activiteit buiten beschouwing laten. We zullen ons dan ook op het parkbezoek concentreren. Hierbij gaat het erom zo goed mogelijk te bepalen hoeveel parkbezoek er plaatsvindt, en welk deel van deze bezoeken gepaard gaat met stationaire activiteiten.²

Er zijn twee bronnen gehanteerd voor het achterhalen van de benodigde cijfers voor parkbezoek. Dit zijn:

- Gebruik en waardering van binnen- en buitenstedelijk groen (BIBU) van De Boer & Visschedijk (1994)

- Het Grote Groenonderzoek (GG) van Wiggers & Gadet (1996)

Het BIBU-onderzoek is uitgevoerd in vier steden: Arnhem, Haarlem, Rotterdam & Tilburg. Per stad zijn steeds vier wijken van een verschillende type geselecteerd. De cijfers zijn hiermee niet representatief voor de stad/steden als geheel. Verder geldt dat vooraf aan het BIBU-onderzoek een soortgelijk onderzoek is uitgevoerd in Utrecht, maar dan wel representatief voor de stad als geheel. Vergelijking laat zien dat de Utrechtse frequentiecijfers lager liggen dan die in het BIBU-onderzoek (p. 38). Het GG-onderzoek is uitgevoerd in Amsterdam en beoogt wel representatief te zijn.

Volgens het BIBU-onderzoek maakt 75% van de stadsbewoners gebruik van het stadspark. De gemiddelde bezoekfrequentie van parken ligt in de vier onderzochte steden op 48 maal per jaar (inclusief niet-bezoekers; Utrecht: 21 maal per jaar). In het Grote Groenonderzoek is dit 54 maal per jaar. Hier is echter in meer dan 40% van de

² Parkbezoek als activiteit beschouwen, en hiervoor een vraag-aanbod confrontatie uitvoeren, doorbreekt enigszins de systematiek van de gehanteerde werkwijze en kan leiden tot interne inconsistenties. De werkwijze is om per activiteit een analyse uit te voeren. Daarvoor is het nodig dat de onderscheiden activiteiten elkaar uitsluiten. Anders zouden beide afzonderlijk bijvoorbeeld een beroep kunnen doen op het hetzelfde aanbod. Dit vormt een probleem voor parkbezoek enerzijds en wandelen & fietsen anderzijds. Vandaar dat een nadere specificatie naar stationaire activiteiten nodig is.

gevallen de reden voor het bezoek “ik kom er doorheen op weg naar huis/werk/etc.” (p. 26). In het BIBU-onderzoek is “er doorheen fietsen op weg naar ...” slechts in 6% van de gevallen de opgegeven activiteit (p. 47). We laten dergelijke ‘bezoeken’ hier buiten beschouwing, omdat het parkbezoek hier niet de dominante activiteit lijkt. In dat geval komen we voor Amsterdam op gemiddeld ($54 \times 0.58 =$) 31 bezoeken.³ Als we voor Utrecht het BIBU-percentage toepassen ter correctie, komen we op 20 maal per jaar. We gaan gemakshalve daarom voor stadsbewoners in eerste instantie uit van gemiddeld zo’n 25 parkbezoeken per persoon per jaar.

De ervaring leert echter dat bij retrospectieve opgave over de periode van een jaar al gauw een correctiefactor van 2 toegepast moet worden, omdat men retrospectief de eigen deelname overschat (Jensen, 1999). In dat geval komen we op 12,5 maal per jaar. Hanteren we dezelfde omrekenfactor om van jaarfrequentie naar normdagfrequentie te komen als eerder voor wandelen en fietsen is gebruikt, dan is het deelnamepercentage op de normdag ($12,5/83 =$) 15%. Anders gezegd, op de 5-de drukste dag gaat ruim 1 op de 7 stadsbewoners (dus niet: Nederlanders) naar een park. Een deelnamepercentage voor parkbezoek op de maatgevende dag van circa 15% lijkt op grond van onderzoek van de provincie Zuid-Holland erg hoog (zie Provincie Zuid-Holland, 1998-2, p. 40/41). Het percentage zou volgens dit onderzoek eerder in de orde van de 5% moeten liggen. In het Zuid-Hollandse onderzoek wordt echter een zondag met mooi weer in het (late) voorjaar als maatgevende dag genomen. Voor parkbezoek, waarbij ook veel stationaire activiteiten plaatsvinden, zou de echte normdag wel eens later in het jaar kunnen vallen. Desalniettemin lijkt 15% echt wel de bovengrens voor het parkbezoek te vormen. Omdat we hier parkbezoek als ingang voor de deelname aan stationaire activiteiten gebruiken, en deze ook buiten parken plaats kunnen vinden, houden we het hoge percentage toch aan.

2.1.1 Aandeel parkbezoeken met stationaire activiteiten

Wat doet men vervolgens in het park? De gegevens uit thuisinterviews zijn hier veelal niet goed bruikbaar. De vraagstelling in thuisonderzoek is doorgaans namelijk welke activiteiten men *meestal* onderneemt in het meest bezochte park. Een belangrijk probleem bij het gebruik van dergelijke cijfers voor de behoefte-raming is dat ze niet betrekking hebben op één, maar op meerdere bezoeken. Daarom wordt hier uitgegaan van cijfers uit objectonderzoek, waarin naar de activiteiten gedurende één bezoek wordt gevraagd. Onderzoek in het Wilhelminapark (De Bruin & De Vries, 1997) laat zien dat men gedurende één bezoek gemiddeld 1,4 activiteit opgeeft (p.32).⁴ Dit is zowel mobiel als stationair. Als we aannemen dat de mobiele

³ Deze berekening veronderstelt impliciet dat de kans op doortocht als reden onafhankelijk is van de bezoekfrequentie. Het is echter niet onaannemelijk dat deze twee zaken positief gerelateerd zijn: vooral bij de hoge frequentie veel ‘doortocht’-bezoeken. Dit zou kunnen verklaren waarom ook na de correctie de Amsterdamse bezoekfrequentie hoger ligt dan die in de andere steden.

⁴ Dit is gebaseerd op het bezoekgedrag over het hele jaar. Beargumenteerd kan worden dat het bezoek op de normdag doorgaans langer duurt waardoor de kans op meer activiteiten gedurende het bezoek toeneemt. Bovendien neemt de kans op passieve stationaire activiteiten, zoals zitten & zonnen, toe met mooi weer. Hiervoor zijn ook wel aanwijzingen (De Bruin, De Vries & Van Hoorn, 1991; p. 54).

activiteiten veelal niet samen gaan in één bezoek, kunnen we ze optellen. Dit komt uit op 86% (inclusief hond uitlaten). Gedurende minstens 14% van de bezoeken moet dan minstens één stationaire activiteit ondernomen zijn (aannemende dat iedereen minstens één activiteit gedurende een bezoek onderneemt). Maximaal is dit $(140 - 86 =) 54\%$, als alle stationaire activiteiten nooit gecombineerd in één bezoek voorkomen. Aangenomen wordt dat een stationaire activiteit vaker met een mobiele activiteit gecombineerd wordt dan met een andere stationaire activiteit. We gaan er daarom, op grond van deze smalle basis, van uit dat gedurende 40% van de parkbezoeken (ook) een stationaire activiteit ondernomen wordt. Dit impliceert een deelnamepercentage van $(0,4 \cdot 15 =) 6\%$ voor de maatgevende dag. Dit is aanzienlijk hoger dan het eerdere van CBS-cijfers afgeleide deelnamepercentage voor picknicken en dagkamperen van 1,4%. NB: we nemen NIET aan dat al deze activiteiten uitsluitend in parken plaatsvinden; daarom is eerder voor parkbezoek een hoog deelnamepercentage aangehouden.

2.2 Verfijning van de Vraag: autochtonen versus niet-westerse allochtonen

De indruk bestaat dat een aantal grote allochtone groepen in de Nederlandse samenleving frequenter gebruik maakt van stadsparken dan hun autochtone tegenhangers. Ook wijkt hun activiteitenpatroon in het park af van die van de autochtone bevolking (bijv. veel vaker barbecuen, samenkomsten). Dit kan er toe leiden dat de frequentie van parkgebruik, *zeker voor stationaire activiteiten* onder allochtonen veel hoger ligt dan onder autochtonen. Omdat de omvang van deze groep a. in Amsterdam nu al aanzienlijk is en b. in de toekomst nog sterk stijgt verdient dit punt de nodige aandacht.⁵

Een eerste vraag is in welke mate allochtonen goed gerepresenteerd worden in het CBS dagtochtenonderzoek, waar veel van de vraagcijfers voor de behoeftebepaling op gebaseerd zijn. In de rapportage over het onderzoek is hier niets over terug te vinden in de verantwoording van het onderzoek (CBS, 1997, p. 116 e.v.). In de rapportage over het Zuid-Hollandse onderzoek, de andere belangrijke bron voor de vraagcijfers, staat expliciet vermeld dat allochtonen die de Nederlandse taal niet of niet voldoende beheersen voor een telefonisch enquête, zijn uitgevallen. Niet-westerse allochtonen zijn dus hoogstwaarschijnlijk in beide onderzoeken zwaar ondervertegenwoordigd. Dit is met name belangrijk voor de grote steden, waar een aanzienlijk deel van de populatie uit niet-westerse allochtonen bestaat.

NB: bij de analyse per seizoen is het aantal activiteiten in deze studie echter 'ingedikt', waardoor het aantal opgegeven activiteiten gedurende het bezoek weer afneemt.

⁵ Een tweetal kanttekeningen. Nieuwe niet-westerse allochtonen hebben ws. een andere etnische samenstelling dan de huidige allochtonen. Aangenomen wordt dat ze toch een overeenkomstig recreatiepatroon hebben. Verder worden derde generatie allochtonen door het CBS niet langer als allochtoon aangemerkt. Waarschijnlijk heeft deze groep echter nog steeds niet een geheel Nederlands (autochtoon) recreatiepatroon; ze barbecuen misschien nog steeds vaker in parken dan autochtonen. Dit versterkt het effect van de groei van allochtone bevolkingsgroepen.

Verder rijst de vraag in hoeverre barbecuen in het CBS-dagtochtenonderzoek onder picknicken, dan wel onder de categorie ‘uitgaan: - feesten, bruiloften e.d.’ valt. In de bijlage (p. 126) staat namelijk expliciet vermeld dat barbecue/gourmetten (niet in restaurant en niet in eigen huis/tuin) onder deze laatste categorie valt. Hetzelfde geldt voor ‘familiëtreffen’. Een deel van het parkbezoek zou dus onder “uitgaan” (subcategorie: feesten, bruiloften e.d.) terecht gekomen kunnen zijn.

2.2.1 Cijfers over parkbezoek door niet-westerse allochtonen

Er lijkt dus reden te zijn om de deelname aan stationaire activiteiten in met name parken op de maatgevende dag op te hogen, zeker in (zeer) sterk stedelijke gemeenten. Hiervoor is al een alternatieve benadering gebaseerd op parkbezoek gegeven. Echter, ook in deze onderzoeken (BIBU en GG) zijn allochtonen ondervertegenwoordigd. Er worden in ieder geval geen maatregelen gerapporteerd om niet-Nederlands sprekenden te interviewen. In het onderzoek “Diversiteit in vrijetijdsbesteding; een onderzoek onder Marokkaanse, Surinaamse en Turkse Rotterdammers” is dit wel gebeurd (Rijpmā & Rocques, 2000). We kijken hier met name naar Turken en Marokkanen. Bij de interpretatie van de resultaten van dit onderzoek moet er rekening mee gehouden worden dat de steekproef onder de autochtone bevolking zodanig gekozen is dat de vergelijkbaarheid met de niet-westerse allochtone bevolking groter werd. Hierdoor is deze steekproef niet representatief voor de *autochtone* Rotterdamse bevolking. Waar mogelijk worden daarom ter aanvulling cijfers uit de publicatie “ Wonen, leven en uitgaan in Rotterdam 1999” gehanteerd, hier kortweg VTO_99 genoemd (Rijpmā & De Graaf, 2000). In het betreffende onderzoek zijn allochtonen (m.n. etnische minderheden) ondervertegenwoordigd. Het wordt desalniettemin voldoende representatief geacht voor de (autochtone) Rotterdamse bevolking van 16-75 jaar.⁶

Opvallend is dat uit het Rotterdamse allochtonen-onderzoek niet blijkt dat de deelnamegraad voor stadsparkbezoek van de genoemde groepen allochtonen duidelijk hoger ligt dan die van autochtonen. Die van eerste generatie Marokkanen ligt met 70% zelfs lager dan die van alle andere groepen (gemiddeld rond de 85%, p. 73). De cijfers uit het VTO_99 (p. 44) suggereren een ander beeld: autochtone deelname 69% versus allochtone deelname 76%. In het VTO_99 ligt de deelname dus lager, maar dan met name voor de autochtonen. Hier zijn twee redenen voor te bedenken. De autochtone steekproef in het allochtonenonderzoek concentreerde zich met name op vijf deelgemeenten waar veel allochtonen woonden. Met name de autochtone referentiegroep voor de eerste generatie allochtonen wijkt daardoor nogal af van de gehele Rotterdamse autochtone bevolking: gemiddeld jonger, meer alleenwonenden en minder gezinnen met kinderen; bovendien hebben ze een hoger opleidingsniveau, een hoger inkomen, en verricht een groter deel betaald werk. De twee mogelijke redenen zijn daarmee:

⁶ Er is binnen de analyse niet voorzien in een uitsplitsing van de deelnamepercentages naar leeftijd. Kinderen onder de 16 jaar krijgen hetzelfde deelnamepercentage toegewezen als degenen van 16 jaar en ouder. Verder kon niet beschikt worden over de Rotterdamse data zelf; alle cijfers komen uit de rapportages hierover.

- ruimtelijk: de referentiegroep heeft een bovengemiddeld aanbod aan stadsparken dichtbij
- sociaal-demografisch & -economisch: de referentiegroep is bovengemiddeld geneigd tot stadsparkbezoek

Voor leeftijd geldt dat de afwijkende samenstelling inderdaad consistent is met het verschil tussen de referentiegroep en de autochtonen uit het VTO_99. Dit geldt ook voor opleiding. Voor huishoudenssamenstelling, inkomen en het hebben van betaald werk levert de rapportage van het VTO_99 geen uitsplitsing van het stadsparkbezoek. Al met al lijkt de sociaal-demografische verklaring vrij plausibel. Dit betekent dat voor de autochtone bevolking de VTO_99 cijfers een beter beeld geven, terwijl voor de niet-westerse allochtone bevolking de cijfers uit het allochtonenonderzoek een beter beeld geven. Voor dit laatste onderzoek geldt wel dat door de stratificatie naar generatie de tweede generatie sterk oververtegenwoordigd is (ca. 50/50), terwijl de eerste generatie feitelijk veel omvangrijker is (ca. 85/15). Daar waar er duidelijke verschillen tussen de eerste en tweede generatie allochtonen bestaan, dient hier rekening mee gehouden te worden. Voor de allochtone deelname aan stadsparkbezoek zou op grond van bovenstaande uitgegaan kunnen worden van ca. 80%.

Ook als het gaat om de *frequentie* van stadsparkbezoek wijken deze volgens het allochtonenonderzoek voor de twee groepen van niet-westerse allochtonen niet duidelijk positief af van die van de allochtone bevolking (zie p. 73). De deelnemers uit de eerste generatie Turken bezoeken stadsparken zelfs minder vaak dan de autochtone referentiegroep: 11 versus 19 maal per jaar. Het VTO_99 rapport biedt hier minder duidelijke cijfers over, maar suggereert geen grote verschillen tussen de autochtone en allochtone deelnemers (p. 45). Samenvattend komen we dan voor stadsparken tot een iets hogere deelnamegraad voor niet-westerse allochtonen: 80% versus 69%, maar met een ongeveer gelijke bezoekfrequentie voor de deelnemers van zo'n 16 maal per jaar.⁷

Inclusief de non-participanten komen we dan op een bezoekfrequentie van 11 voor autochtonen en van 13 voor niet-westerse allochtonen. Dit nog zonder de correctiefactor voor het retrospectief overschatten van de bezoekfrequentie. Ook na deze correctie kunnen de cijfers nog niet vergeleken worden met die afgeleid uit de eerder aangehaalde onderzoeken (BIBU & GG), omdat er in de Rotterdamse onderzoeken een onderscheid wordt gemaakt tussen stadsparken en parken in de buurt. Over de laatste categorie van aanbod zijn afzonderlijke cijfers beschikbaar. Volgens het allochtonenonderzoek (p. 71) hebben Turken en Marokkanen hebben een 6% hogere deelnamegraad voor het bezoek van buurtparken dan hun autochtone referentiegroep: 53% vs. 47% voor de eerste generatie; 51% versus 45% voor de tweede generatie. De gehele VTO_99 steekproef heeft een deelnamepercentage van 47%; dit nemen we als cijfer voor de autochtone populatie. Voor de gehele niet-westerse allochtone populatie gaan we uit van 53% (eerste generatie veel groter dan tweede generatie).

⁷ De mediaanwaarde voor gehele VTO_99-steekproef bedroeg 8 maal per jaar, dus de helft van het gemiddelde.

Als het gaat om hoe vaak de deelnemers een buurtpark bezoeken, dan zien we voor de tweede generatie geen verschil: gemiddeld 15 à 16 maal per jaar (p. 72). Voor de eerste generatie lijkt er wel een verschil te bestaan: Turken en Marokkanen komen gemiddeld op zo'n 29 maal per jaar, terwijl de autochtone referentiegroep uitkomt op 45 maal per jaar. In het VTO_99 komt de gehele steekproefpopulatie (vnl. autochtoon) uit op 34 maal per jaar. Ook nu wijkt de eerste generatie referentiegroep dus duidelijk af van de totale Rotterdamse bevolking. Voor de autochtone bevolking hanteren we het VTO_99 cijfer. Inclusief de non-participanten komen we dan op de volgende frequenties voor het bezoeken van buurtparken:

autochtonen: $0,47 \cdot 34 = 16$ maal per jaar

niet-westerse allochtonen: $0,53 \cdot 29 = 15$ maal per jaar

Dit leidt tot de volgende totalen voor parkbezoek:

autochtonen: $16 + 11 = 27$ maal per jaar

allochtonen: $15 + 13 = 28$ maal per jaar

Na toepassing van een correctiefactor van 2 voor retrospectieve overschatting, wordt dit:

autochtonen: 13,5 maal per jaar

allochtonen: 14 maal per jaar

Deze cijfers komen dicht in de buurt van het cijfer gebaseerd op de eerder aangehaalde onderzoeken (BIBU & GG) van 12,5 maal per jaar voor parkbezoek. Verder lijkt de *frequentie* van parkbezoek (inclusief non-participanten) slechts weinig te verschillen tussen allochtonen en niet-westerse autochtonen.

2.2.2 Aandeel parkbezoeken met stationaire activiteiten

Er bestaan wel aanzienlijke verschillen naar bevolkingsgroep in welke activiteiten men onderneemt in het meest bezochte stadspark (p. 78). Terwijl de percentages voor wandelen niet sterk verschillen, is dit wel het geval voor zitten, liggen & zonnen, barbecuen/picknicken, spelen met kinderen en voetbal & andere balsporten. Omdat het hier geen representatieve steekproeven betreft, kunnen deze deelnamepercentages niet zonder meer overgenomen worden. Aangenomen wordt dat bij niet-westerse allochtonen 80% van de parkbezoeken gepaard gaat met minstens één stationaire activiteit. Al het overige gelijk houdende, betekent dit een deelnamepercentage van niet-westerse allochtonen van $(0,8 \cdot 14 / 83 =) 13,5\%$ op de normdag; tenminste, als zij in stedelijk gebied woonachtig zijn. Dit is aanzienlijk hoger dan de 6% die eerder voor de gehele (autochtone) bevolking is opgevoerd.

Om de consequenties van de segmentatie te laten zien, wordt een grove berekening gemaakt op het niveau van de gemeente Amsterdam als geheel. Volgens het CBS bestond in 1995 28% van de Amsterdamse bevolking uit niet-westerse allochtonen. Dit betekent dat het deelnamepercentage op de maatgevende dag geen 6% zou zijn, maar:

voor 1995: $0,72 \cdot 6 + 0,28 \cdot 13,5 = 8,1\%$

In 2020 is het aantal niet-westerse allochtonen landelijk gegroeid van 1,1 miljoen tot 2,6 miljoen, oftewel een toename met 136%. De gehele bevolking is dan volgens de gehanteerde prognose 15% gegroeid tot 17,7 miljoen. Als beide percentages ook voor Amsterdam opgaan, impliceert dit een groei van het aandeel niet-westerse allochtonen in 2020 tot 57%. Bij gelijkblijvend gedrag per autochtoon, resp. allochtoon, betekent dit een deelnamepercentage aan stationaire landgebonden activiteiten in Amsterdam van:

voor 2020: $0,43 \cdot 6 + 0,57 \cdot 13,5 = 10,3\%$

Oftewel: op de maatgevende dag gaat in 2030 ongeveer 1 op de 10 Amsterdammers naar het park om daar te zitten, spelen, of te eten (picknicken/barbecuen).

Terzijde zij gesteld dat er misschien ook reden is om de dagcapaciteit van parken voor stationaire activiteiten te verlagen. Dit heeft te maken met de langere verblijfsduur en de grotere concentratie van bezoeken in de tijd vanuit de niet-westerse allochtone bevolking. Voor de verblijfsduur geldt dat er gewerkt wordt met een verhouding van maximale uur- en dagcapaciteit van 1 op 5. Anders gezegd: op het drukste uur is 20% van het dagbezoek aanwezig. Als echter de gemiddelde verblijfstijd stijgt, dan wordt deze verhouding anders. In het extreme geval is de dagcapaciteit gelijk aan de uurcapaciteit: iedere bezoeker blijft de gehele dag (of is op hetzelfde deel van de dag aanwezig). De maximale uurcapaciteit is hierbij bepalend voor de dagcapaciteit, en niet omgekeerd. Deze uurcapaciteit is voor stationaire activiteiten in een park tot nu toe vastgesteld op 18 personen per hectare, plus 2 personen voor wandelen en fietsen. Oftewel: op het drukste uur van de maatgevende dag mogen er 20 mensen per hectare aanwezig zijn: 500 vierkante meter per persoon. Let wel: dit geldt gemiddeld voor het hele park, inclusief bosschages en waterpartijen. Lokaal kan deze dichtheid dus aanzienlijk lager of hoger zijn.

Als niet-westerse allochtonen ook op de maatgevende dag gemiddeld langer in het park blijven en/of sterker de neiging hebben het park op hetzelfde tijdstip te bezoeken, dan wijzigt de omrekenfactor van maximale uurbezoek naar dagbezoek. Gezien hetgeen bekend is over de wijze van parkgebruik, is het misschien niet onredelijk om de dagcapaciteit van parken in (zeer) sterk stedelijke gemeenten te verlagen. Omdat er geen goede cijfers beschikbaar zijn over de verblijfsduur van allochtonen in parken, is het onduidelijk hoe groot de bijstelling zou moeten zijn.

2.2.3 Wandel- en fietsgedrag van niet-westerse allochtonen

Ter wille van de interne consistentie heeft het de voorkeur om niet alleen voor landgebonden stationaire recreatie te kijken naar de verschillen tussen autochtonen en niet-westerse allochtonen, maar ook voor de andere activiteiten in de analyse, in casu (recreatief) wandelen en fietsen. Het Rotterdamse onderzoek bevat ook hieromtrent enige gegevens. Zowel in het allochtonenonderzoek als in het VTO_99 is gevraagd naar voor je plezier een eind wandelen en fietsen. De VTO-cijfers zijn echter zodanig ingedeeld dat ze voor onze doeleinden slecht bruikbaar zijn (p. 46). Wel kan hieruit afgeleid worden dat niet-westerse allochtonen veel minder vaak een

fietstocht voor hun plezier maken dan autochtonen. Op grond van het allochtonenonderzoek lijkt het deelnamepercentage voor wandelen voor Turken en Marokkanen gemiddeld (ruw gewogen naar generatie en omvang) zo'n 75% te bedragen (p. 69). Dit ligt wat boven de deelname van de (niet-representatieve) autochtone bevolking in dit onderzoek. De frequentie waarmee de deelnemers de activiteit beoefenen, ligt op zo'n 35 maal per jaar (p. 70). Inclusief niet-deelnemers komt de gemiddelde frequentie dan op circa $35 \cdot 0,75 = 26$ maal per jaar, oftewel eens in de twee weken. Dit is nog zonder correctie voor retrospectieve overschatting van deelnamefrequenties. Na correctie zou dit namelijk 13 maal per jaar worden, oftewel een deelnamepercentage op de maatgevende dag van $(13/83 =) 15,6\%$. Dit ligt duidelijk boven de $10,4\%$ die eerder voor de gehele (autochtone) bevolking is gehanteerd.

Voor recreatief fietsen gaat de tendens duidelijk de andere kant op. Het deelnamepercentage ligt hier voor de twee groepen niet-westerse allochtonen op zo'n 26% . Dit is minder dan de helft van het percentage voor de (niet-representatieve) autochtone referentiegroep. De frequentie van de deelnemers ligt met ca. 24 maal per jaar duidelijk boven die van de (niet-representatieve) autochtone referentiegroep. Inclusief de niet-deelnemers wordt de gemiddelde frequentie daarmee $(24 \cdot 0,26 =) 6,2$. Na correctie voor de retrospectieve overschatting wordt dit $3,1$. Het deelnamepercentage op de maatgevende dag wordt daarmee $(3,1/83 =) 3,7\%$. Dit is duidelijk minder dan de $6,7\%$ die eerder voor de gehele (autochtone) bevolking is gehanteerd.

Als we de deelnamepercentages voor de maatgevende dag voor wandelen en fietsen optellen, dan komen de niet-westerse allochtonen met $19,3\%$ wat hoger uit dan de autochtone bevolking ($17,1$). Oftewel, op de maatgevende dag gaat bijna 1 op de 5 niet-westerse allochtonen woonachtig in een grote Nederlandse stad wandelen of fietsen (al dan niet gecombineerd met andere, bijvoorbeeld stationaire, activiteiten).⁸

2.2.4 Vaker wandelen, maar niet in een park

Niet-westerse allochtonen concentreren zich meer op de stad. Recreatiegebieden en landschappen buiten Rotterdam worden door een veel geringer deel van hen wel eens bezocht dan door de autochtone referentiegroepen (p. 79-81; zie ook VTO_99 p. 45). De frequentie waarmee de deelnemers onder hen dit doen, lijkt zeker niet hoger dan die van de autochtonen. Allochtonen wandelen vaker dan autochtonen. Tegelijkertijd lijken ze niet duidelijk vaker een park te bezoeken en hierin te wandelen (p. 78). Oftewel, ze wandelen wel vaker in de stad, maar niet echt veel vaker in parken. Waar wandelen ze dan wel (vaker)?

Uit het allochtonenonderzoek blijkt dat allochtonen met gemiddeld zo'n 17 bezoeken per jaar veel intensiever gebruik maken van pleinen in de buurt (p.71/72). Ook lijken

⁸ NB: het gaat hier om personen, niet om huishoudens. Oftewel, het aantal huishoudens dat participeert kan hiervan afwijken.

ze vaker rond te wandelen in de binnenstad (p. 90). Zoals al eerder opgemerkt, is de autochtone referentiegroep niet representatief. Volgens het VTO_99 ligt de pleinbezoekfrequentie van de gehele Rotterdamse bevolking met gemiddeld zo'n 11 maal per jaar echter duidelijk lager (p. 43). Het VTO_99-onderzoek bevat geen cijfers voor rondwandelen in de binnenstad (maar zie Jókövi, 2001, p. 41, voor het vergelijkbaar maken van allochtonen en autochtonen op sociaal-economische achtergrondkenmerken). Niet-westerse allochtonen lijken daarmee in hun vrije tijd minder vaak een groene omgeving op te zoeken dan autochtonen.

2.3 Differentiatie in normafstanden per activiteit

In eerdere vraag-aanbod confrontaties is steeds gewerkt met een normafstand van 10 kilometer voor alle activiteiten. Deze afstand was vooral beleidsmatig ingegeven: het GIOS-beleid beperkt zich qua groen om de stad tot een zone van 10 kilometer rondom de bebouwde kom van de stad. In de huidige analyse is geprobeerd met meer vanuit de activiteit betekenisvolle normafstanden te werken. Bovendien bestond er de behoefte om binnen een activiteit te differentiëren naar de tijdsduur, bijvoorbeeld korte versus lange wandelingen. In de huidige analyse wordt deze differentiatie naar de tijdsduur ook tot uiting gebracht via de normafstand: langer betekent verder weg. Dit betekent meerdere normafstanden voor één activiteit. Naast de maximale normafstand wordt nu ook een korte normafstand onderscheiden. Een nader te specificeren deel van de in totaal benodigde capaciteit dient al binnen de korte normafstand beschikbaar te zijn, de rest mag verder weg liggen. Welk deel dit is, hangt af van de verhouding korte en lange uitstapjes voor de betreffende activiteit.

Idealiter zouden de analyses voor de korte en de maximale normafstand op elkaar afgestemd moeten zijn, bijvoorbeeld als volgt. Eerst wordt gekeken hoeveel capaciteit binnen de korte normafstand beschikbaar is. In de analyse voor de maximale normafstand wordt dan rekening gehouden worden met de aanbodcapaciteit die in de eerdere analyse voor de korte normafstand al verbruikt is. Binnen de huidige methode is het echter niet mogelijk om op een dergelijke integrale wijze met meerdere normafstanden per activiteit om te gaan.⁹ Wel worden er twee afzonderlijke analyses uitgevoerd worden. De uitkomsten van de analyses voor de korte en de maximale normafstand hebben daarmee geen logische onderlinge relatie meer: hetzelfde aanbod wordt tweemaal, maar op verschillende wijze, verdeeld.

Als tussenoplossing is verder bedacht om het beschikbare aanbod 'gewoon' volgens de maximale normafstand te berekenen, maar apart binnen de kleine normafstand te sommeren. Dit geeft aan welk deel van het beschikbare aanbod bij de maximale normafstand zich binnen de kleine normafstand bevindt. Een kanttekening is dat deze werkwijze resulteert in zeer kleine hoeveelheden beschikbaar aanbod binnen de

⁹ Hier wordt trouwens wel aan gewerkt. Bij het werken met meerdere normafstanden voor één activiteit lijkt het nodig om al in een eerder stadium de beschikbare en de benodigde capaciteit met elkaar te confronteren. Dit om te voorkomen dat het aanbod rücksichtloos in z'n geheel over buurten binnen de korte normafstand wordt verdeeld. Hierdoor zou namelijk, zodra er maar één buurt binnen de korte normafstand ligt, niets van dit aanbod overblijven voor verder weggelegen buurten.

korte normafstand. Dit komt doordat het hierbinnen gelegen aanbod toch met mensen van verder weg gedeeld moet worden.

2.3.1 Wandelen

Voor wandelen geldt dat de verhouding korte en lange wandelingen in een eerder stadium op 50/50 is gesteld (zie De Vries & Bulens, 2001, p. 25). Een wandeling is lang als er in totaal 2 uur of meer aan besteed wordt, dus inclusief eventuele pauzes en voortransport. Deze definitie is gekozen op grond van de binnen het CBS Dagtochtenonderzoek gehanteerde ondergrens voor een dagtocht. Deze tijdsduren worden hier gekoppeld aan normafstanden. Uitgangspunt is dat bij korte wandelingen geen voortransport per auto of anderszins plaatsvindt, en dat mensen bij een recreatieve wandeling niet sneller dan 4 km per uur lopen. Dit impliceert een maximale afgelegde afstand van 8 km in twee uur. Aannemende dat mensen niet in een rechte lijn ergens heen lopen en dezelfde weg terug volgen, maar eerder een rondje lopen en daarbij wegen en paden volgen, lijkt het aannemelijk dat wandelingen vanuit huis (d.w.z. zonder voortransport) zich doorgaans binnen 2,5 kilometer (hemelsbreed) van het middelpunt van de woonbuurt voltrekken. Voor langere wandelingen wordt, enigszins gechargeerd, wel uitgegaan van voortransport: men springt als het ware (veelal per auto) over binnenste zone heen. Overigens is dit niet geheel uit de lucht gegrepen. Onderzoek van Goossen (1991) suggereert dat bijna 50% van de wandelingen direct vanuit huis start, en de overige 50% voortransport kent.

Uitgaande van het gebruik van een auto wordt het bereik van de recreant heel groot, zelfs als we aannemen dat bij een wandeldagtocht van 2 uur maximaal 1 uur aan reistijd besteed mag worden (dus een half uur voor de heenreis). De normatieve keuze is dat er binnen 10 kilometer toch voldoende aanbod dient te zijn. Ter onderbouwing hiervan nog het volgende. Uit het CBS-dagtochtenonderzoek 1995/'96 blijkt dat in de praktijk 66% van alle lange wandelingen (wandeldagtochten) een maximale afstand van 10 km (over de weg) van huis kent. Omdat alle korte wandelingen ook binnen deze afstand geacht worden te vallen, wordt met een normafstand van de 10 km (hemelsbreed) gemiddeld meer dan 80% van alle werkelijke wandelingen 'gevangen'. Zouden we de normafstand naar 15 km optrekken, dan wordt dit slechts iets meer, namelijk 87%. Maar de keuze voor 10 km blijft uiteindelijk in belangrijke mate normatief.

2.3.2 Fietsen

Voor fietsen geldt eveneens dat in een eerder stadium de verhouding korte en lange fietstochten volgens de 2-uursgrens op 50/50 is geschat. In tegenstelling tot bij lange wandelingen wordt echter ook bij lange fietstochten niet uitgegaan van voortransport per auto of anderszins. Er wordt aangenomen dat de gehele tocht doorgaans per fiets wordt afgelegd. Dit houdt in dat ook bij langer durende fietstochten een beroep gedaan kan worden op de capaciteit binnen de korte normafstand. Zeker voor het

agrarisch gebied rondom de stad geldt dat men hier eerst te fiets doorheen zal moeten. Daarom is gekozen voor een benodigde capaciteit van 60% van de in totaal benodigde capaciteit binnen de korte normafstand. Vervolgens is de vraag wat voor korte normafstand bij de korte fietstochtjes past. Uitgaande van een recreatieve fietssnelheid van zo'n 16 km/u en een netto fietstijd van maximaal 1,5 uur bij een bruto tijdsduur van 2 uur (zie Goossen, 1991) kan een maximale afstand van 24 kilometer afgelegd worden. Net zo als bij wandelen wordt aangenomen dat men veelal niet rechtstreeks ergens heen fietst en vervolgens dezelfde weg terug neemt. In dat geval lijkt een korte normafstand van 7,5 km (hemelsbreed) een redelijk uitgangspunt.

Voor de maximale normafstand wordt uitgegaan van 15 kilometer hemelsbreed (hetgeen bij dezelfde redenering overeenkomt met maximaal 3 uur netto fietstijd). Ter verantwoording van deze keuze, of beter, ter referentie, nog het volgende. Uit het al eerder aangehaalde CBS-onderzoek blijkt dat 29% van alle lange fietstochten een maximale afstand (over de weg) van 10 kilometer kennen. Bij 15 kilometer is dit 54%. Het gaat hier echter om de in totaal afgelegde afstand gedeeld door twee. Het zegt daarmee niet alles over de afstand waarop men zich op dat moment hemelsbreed gezien van huis bevindt, zeker niet als we aannemen dat men veelal een rondje fietst. Hierdoor is het aannemelijk dat in werkelijkheid gemiddeld meer dan 80% van alle fietstochten, kort en lang, zich toch binnen een hemelsbrede afstand van 15 kilometer van het middelpunt van de woonbuurt afspeelt.

2.3.3 Landgebonden stationaire recreatie

Rest nog de landgebonden stationaire recreatie, in de vorm van parkbezoek en het bezoek aan dagrecreatieterreinen. Hiervoor is een enkelvoudige normafstand van 10 kilometer gekozen, gelijk aan de maximale normafstand voor wandelen. Er is dus geen verdeling naar korte en lange bezoeken gemaakt. Voor deze recreatievorm geldt in mindere mate dat lange bezoeken ook gepaard gaan met grote afstanden, zoals bijvoorbeeld voor fietstochten wel redelijk lijkt. Ook in een dichtbijgelegen park kan men lang verblijven. Een verdeling naar korte en lange bezoeken, met daaraan gekoppeld verschillende normafstanden, lijkt daarom ook minder zinvol.

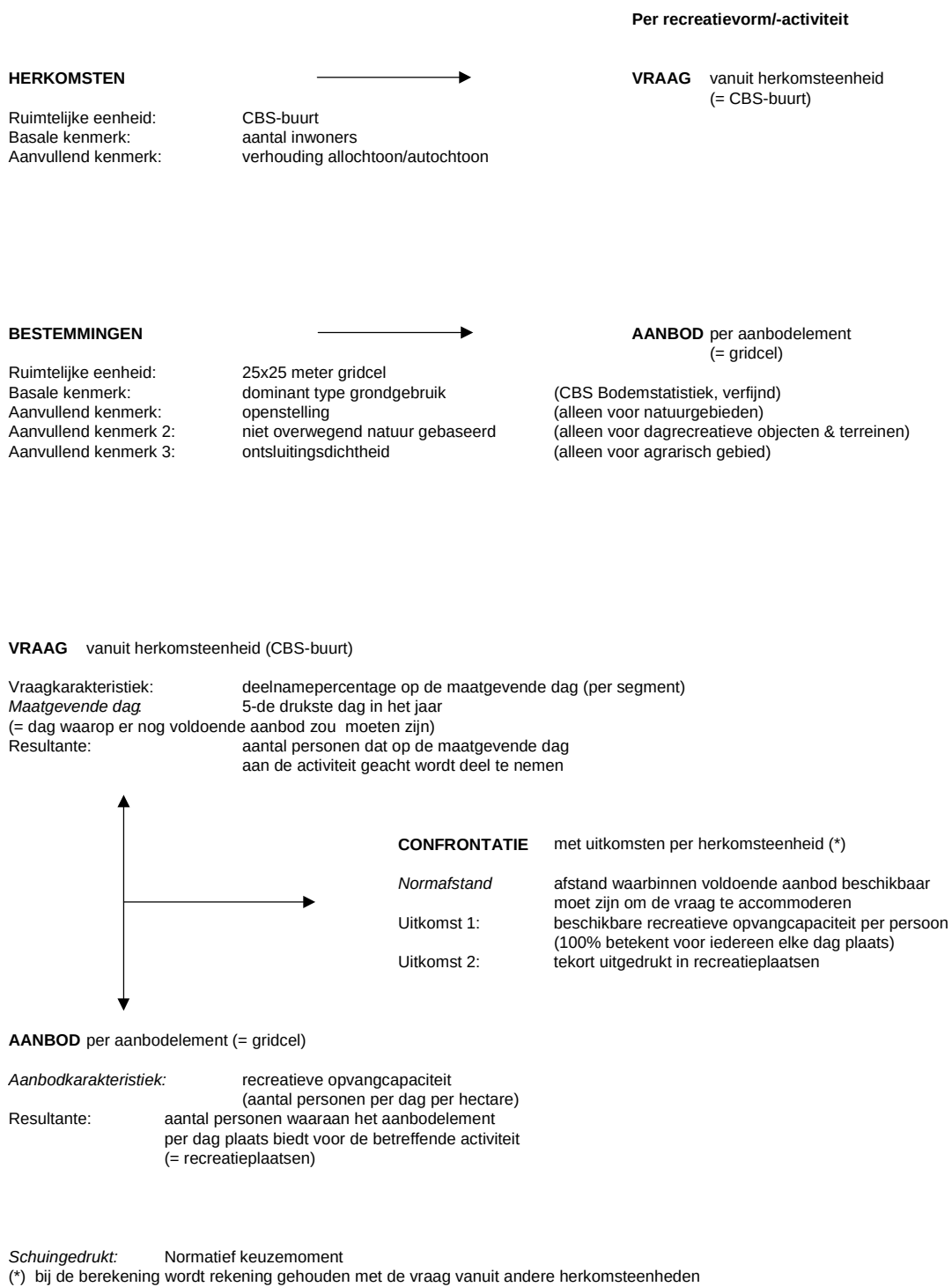
Voor deze recreatievorm ontbreken goede CBS-cijfers ter referentie. De deelnamecijfers zijn vooral afgeleid van parkbezoek, omdat dit het bezoek aan dagrecreatieve terreinen in frequentie ver overstijgt. Gegeven de dominantie van parkbezoek, lijkt een normafstand van 10 kilometer ruim voldoende om gemiddeld 80% van de deelname aan deze recreatievorm te 'vangen', zeker in een stedelijke context.

2.4 Overzicht van de werkwijze en de gehanteerde cijfers

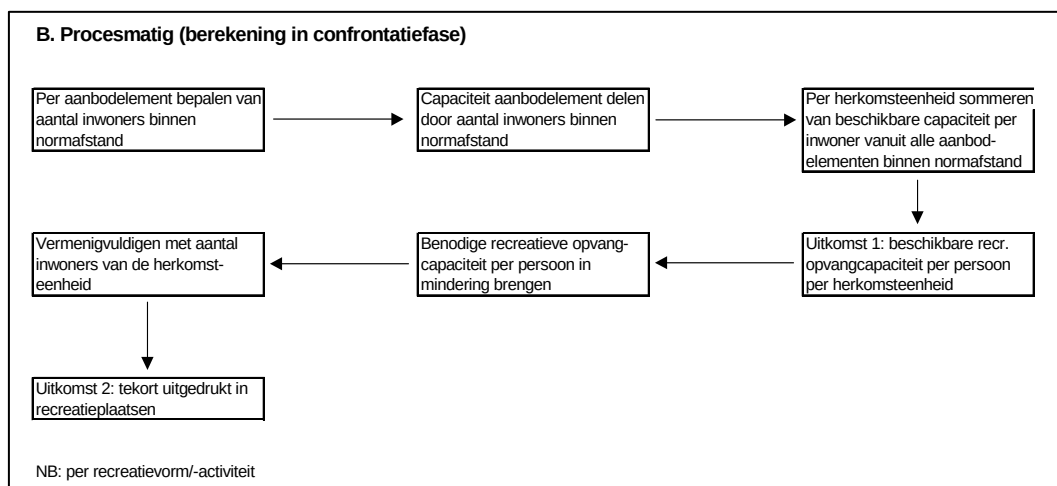
In deze paragraaf worden de werkwijze en de te hanteren cijfers nog eens kort samengevat. Voor de werkwijze gebeurt dit in de vorm van twee schema's. Voor de gehanteerde cijfers is dit in de vorm van twee tabellen. Het eerste schema (A) geeft de werkwijze weer in inhoudelijke termen. Het tweede schema (B) geeft aan welke stappen gedurende de berekening zijn genomen.

Schematische weergave Behoefteraming Openluchtrecreatie

A. Conceptueel

Figuur 1 Conceptueel schema van de gehanteerde methode

Figuur 2 Schema van het proces in de confrontatiefase van de methode

Zoals gezegd kunnen tekorten in recreatieplaatsen per buurt achteraf probleemloos geaggregeerd worden naar grotere ruimtelijke eenheden, zoals hier naar stadsdelen. Doordat de tekorten elkaar uitsluiten, komt dit neer op een simpele sommatie van de tekorten per buurt. Verder kunnen tekorten in recreatieplaatsen omgezet worden naar tekorten uitgedrukt in hectares. Dit impliceert echter wel een keuze ten aanzien van de functieverandering: welk type grondgebruik wordt vervangen door een nieuw type grondgebruik, met een hogere opvangcapaciteit? Het verschil in capaciteit tussen deze twee grondgebruiksvormen bepaalt de winst per hectare (zie tabel 4).

Tabel 3 Gehanteerde kengetallen voor de analyse: deelnamepercentages en normafstanden

	Wandelen	Fietsen	Landgebonden stationaire recreatie
<i>Deelnamepercentage *</i>			
- autochtonen	10,4%	6,7%	6,0%
- NW-allochtonen	15,6%	3,7%	13,5%
<i>Normafstand</i>			
- maximaal	10 km	15 km	10 km
- kort	2,5 km	7,5 km	-
- benodigde aandeel bij korte normafstand **	0,5	0,6	

NB : autochtonen inclusief westerse buitenlanders

* : op de maatgevende (vijfde drukste) dag

** : aandeel van de in totaal benodigde capaciteit

De gehanteerde recreatieve opvangcapaciteiten voor 1995 zijn dezelfde als die in eerdere analyses, met één uitzondering: er is een nieuwe categorie park onderscheiden, het park voor intensief gebruik. Dit type park heeft een tweemaal zo hoge opvangcapaciteit per activiteit als het normale, extensieve park. Verderop zullen we zien dat in 2030 ook volkstuinen en sportparken een opvangcapaciteit krijgen toegewezen.

Tabel 4 Gebanteerde kengetallen voor de analyse: recreatieve opvangcapaciteiten voor 1995

	Wandelen	Fietsen	Landgeb. stationaire recr.
<i>Parken & plantsoenen</i>			
- intensief	16	4	180
- extensief	8	2	90
Dagrecreatieterrein *	0	0	100
Bos	9	3	0
Droog natuurlijk terrein	6	2	0
Strand & strandbaden	8	0	0
Nat natuurlijk terrein	3	1	0
<i>Agrarisch gebied</i>			
- goed ontsloten & besloten	0,6	1,8	0
- goed ontsloten & open	0,3	0,9	0
- gemiddeld ontsloten & besloten	0,2	1,0	0
- gemiddeld ontsloten & open	0,1	0,5	0
- slecht ontsloten & besloten	0	0,4	0
- slecht ontsloten & open	0	0,2	0

* : exclusief het water en grotere bos- en natuurgebieden binnen het terrein (CBS-definitie)

NB: opvangcapaciteit in aantal deelnemers per dag per hectare

NB 2: in 2030 krijgen sportterreinen en volkstuincomplexen binnen de gemeente Amsterdam ook een opvangcapaciteit voor wandelen (ROC = 4) en fietsen (ROC = 1) toegewezen

3 Gebruikte gegevens

Omdat de uitkomsten van de in het vorige hoofdstuk beschreven methode in sterke mate afhankelijk zijn van de gebruikte gegevens, worden deze in dit hoofdstuk vrij gedetailleerd beschreven. Er kunnen grofweg twee groepen van benodigde gegevens worden onderscheiden: gegevens betreffende de vraag en gegevens betreffende het aanbod. Daarnaast moet er een onderscheid gemaakt worden tussen de situatie in 1995 en de situatie in 2030. De vierdeling die zo ontstaat, vormt de structuur van dit hoofdstuk.

3.1 Vraaggegevens voor 1995

Het eerste benodigde gegeven is hier het aantal inwoners per CBS-buurt. Deze gegevens zijn afkomstig van twee bronnen. Voor de Amsterdamse buurten zijn de aantallen aangeleverd door de dienst Ruimtelijke Ordening. Voor de buurten buiten Amsterdam is gebruik gemaakt van het CBS-Wijk en Buurtregister 1995. Naast de aantallen inwoners per buurt, is ook de geografische begrenzing van de buurt van belang. Hiervoor geldt dat alle begrenzingen, ook die voor de Amsterdamse buurten, afkomstig zijn uit het CBS-bestand voor 1995.

Bij koppeling van de Amsterdamse administratieve gegevens aan de CBS-begrenzingen bleek dat beide bestanden, uitgaande van de buurtnaam, een bijna perfecte een-op-een relatie kenden. Er waren slechts een tweetal uitzonderingen. Een buurt die in Amsterdam bekend staat als Zeeburg, heeft bij het CBS de naam IJ-eiland en omstreken. Verder kent Amsterdam een extra buurt: Station Zuid/WTC e.o.. Aangenomen is dat deze buurt volgens de CBS-begrenzing deel uitmaakt van de Apollo-buurt. Na deze samenvoeging liggen de aantallen inwoners van de buurten in 1995 volgens de Amsterdamse en de CBS-cijfers steeds zeer dicht bij elkaar. Een kanttekening is dat de buurt 'Station Zuid/WTC e.o.' door de samenvoeging met de Apollo-buurt tevens van stadsdeel is veranderd (van V naar W). Een tweede kanttekening is technisch van aard: in het CBS-bestand met begrenzingen bestaat de buurt Waterland uit twee polygonen. Bij de koppeling met de administratieve gegevens worden de inwoners uit deze buurt daardoor dubbel geteld. Door het tweede, zeer kleine vlak weg te selecteren, wordt dit weer rechtgezet.

Naast de gegevens over de aantallen inwoners, is ook de verdeling naar niet-westers allochtoon en overig benodigd. Dit vanwege het feit dat deze twee groepen sterk verschillen in hun recreatiegedrag, en daarmee de vraag naar bepaalde soorten openluchtrecreatieve mogelijkheden. In de gehanteerde methode wordt het beschikbare aanbod echter naar rato van het aantal inwoners van de buurt over de buurten binnen de normafstand verdeeld: iedere inwoner binnen de normafstand krijgt eenzelfde deel van de capaciteit van een aanbodelement. Deze verdeling vindt dus niet plaats op grond van de omvang van de vraag vanuit de buurt. De confrontatie van het beschikbare met het benodigde aanbod per inwoner vindt pas in

tweede instantie plaats. Daarmee is het pas op dit punt dat de vraag per inwoner bekend hoeft te zijn. Verder beperkt de huidige analyse zich qua uitkomsten tot de Amsterdamse buurten.¹⁰ Met andere woorden: de verdeling niet-westers allochtoon en overig is alleen voor de Amsterdamse buurten benodigd. Deze gegevens zijn voor 1995 door de dienst Ruimtelijke Ordening aangeleverd.

3.2 Vraaggegevens voor 2030

Uiteraard kan voor het jaar 2030 niet beschikt worden over de ‘harde’ cijfers zoals die voor 1995 wel beschikbaar zijn: er moet gewerkt worden met prognoses. Hierbij bestaat er een verschil in de beschikbare gegevens voor de gemeente Amsterdam en de rest van Nederland. We concentreren ons eerst op de gemeente Amsterdam.

3.2.1 Aantallen inwoners per Amsterdamse buurt

Via het Bureau Onderzoek en Statistiek Amsterdam kon beschikt worden over de prognosecijfers voor de omvang van de bevolking op buurniveau voor 2025. De buurtprognose bevat evenwel geen uitsplitsing naar niet-westers allochtoon en overig. Deze prognose was wel op het niveau van het stadsdeel beschikbaar, eveneens voor het jaar 2025. Het streven is geweest om vanuit deze cijfers voor 2025 tot een zo goed mogelijke buurtprognose voor 2030 te komen.

We kijken eerst naar de aantallen inwoners per buurt. Op grond van beschikbare prognoses op een hoger ruimtelijk niveau voor zowel 2025 als 2030, zouden de beschikbare buurtcijfers voor 2025 doorgetrokken kunnen worden naar 2030. Hier is echter niet voor gekozen. De prognose voor 2025 houdt namelijk geen rekening met een extra inbreidingsopgave van 50.000 woningen die in het Structuurplan wordt genoemd. Deze extra opgave zou voor 2030 gerealiseerd moeten zijn. Besloten is om deze inbreidingsopgave te verwerken. Aangenomen wordt dat daarmee de groei tussen 2025 (volgens de bestaande, ‘oude’ prognose op buurniveau) en 2030 wel is gedekt. De ruimtelijke verdeling van de groei is gebaseerd op tabel 1 uit hoofdstuk 5 van het Structuurplan (Inventarisatie woningbouwlocaties en capaciteit 2010-2030, pag. 64). Deze tabel bevat een verdeling van 37.000 van de 50.000 woningen over stadsdelen (realisatie 2010-2030, structuurplan 2002). De resterende 13.000 woningen zijn nog niet op dit niveau gelokaliseerd.

Waar enigszins mogelijk is de groei van het aantal woningen toegewezen aan specifieke buurten (zie tabel 5). In een tweetal gevallen bleek dit niet mogelijk. Dit zijn 5.000 woningen in Amsterdam-Noord en 3.500 woningen in de Westelijke

¹⁰ Bij het verdelen van het beschikbare aanbod wordt uiteraard wel rekening gehouden met inwoners uit niet-Amsterdamse buurten binnen de normafstand. Verder kan beargumenteerd worden dat de huidige methode het beschikbare aanbod niet geheel optimaal toewijst. Sommige buurten kunnen meer per inwoner toegewezen krijgen dan ze nodig hebben, terwijl naburige buurten nog met tekorten kampen. Binnen Amsterdam zal deze situatie echter slechts bij hoge uitzondering voorkomen (en dan uitsluitend bij kleine normafstanden).

tuinsteden (van de 37.000 op stadsdeelniveau gespecificeerde woningen). Deze worden gelijk verdeeld over alle buurten binnen het stadsdeel. Hierbij wordt binnen het stadsdeel Noord een uitzondering gemaakt voor de buurt Waterland: deze doet niet mee in de toedeling.

Tabel 5 Specifieke inbreidingsgebieden gerelateerd aan CBS-buurten

Gebied	Buurtcode	Buurtnaam	Aantal woningen
Osdorpplein	1481	Osdorp-Oost	200
Strandvliet	1792	Amstel III/Bullewijk	100
Volkstuin Lissabon	1588	Sloter-/Riekerpolder	200
Volkstuin Ons Buiten	1588	Sloter-/Riekerpolder	1400
Volkstuin Amstelglorie	1158	De Omval	1200
Sportpark Sloten	1588	Sloter-/Riekerpolder	1300
Sportpark Middenmeer	1156	Middenmeer	1400
Sportpark Drieburg	1157	Betondorp	500
Sportpark Strandvliet	1792	Amstel III/Bullewijk	200
Sportpark Transf.weg	0213	Spaarnd.- en Zeeh. Buurt	800
Amstel I/Weespertrekvt.	1158	De Omval	2500
Z. IJ-oever W. Minerva	0212	Houthavens	1200
N. IJ-oever West	1271	Buiksloterham	9000
N. IJ-oev. O. Vliegenbos	1261	IJ-plein/Vogelbuurt	2500
A10-West	0739	De Kolenkit	1000
	1586	Overtoomse Veld	1000
	1587	Westlandgracht	1000
Zeeburgereiland	0634	IJ-eiland	1300
Gaasperd.weg/Kr.nest	1794	Bijlmer-Oost	500
Dokmodel extra tov PRI	1690	Buitenveldert	1200
TOTAAL			28500

Resteert nog de verdeling van de ruimtelijk niet gelokaliseerde 13.000 woningen. Aangenomen wordt dat deze overwegend in dezelfde stadsdelen en buurten gerealiseerd zullen worden. Daarom worden de aantallen nieuwe woningen proportioneel opgehoogd met een factor ($50.000/37.000 =$) 1.35. Tot slot dienen de woningen vertaald te worden in inwoners. Door de opdrachtgever is op grond van recente prognoses een getal van 1.83 inwoners per woning aangegeven.

Tabel 6 Extra woningen per stadsdeel door inbreidingsoperatie

Stadsdeel		Extra woningen
code	Naam	
A	Binnenstad	0
B	Westpoort	0
C	Westerpark	2700
D	Oud-West	0
G	Zeeburg	1755
H	Bos en Lommer	1350
J	De Baarsjes	0
N	Amsterdam-Noord	22280
P	Geuzenveld/Slotermeer	1690
Q	Osdorp	1960
R	Slotervaart/Overt. Veld	7965
T	Zuidoost	1080
U	Oost/Watergraafsmeer	7560
V	Amsterdam Oud-Zuid	0
W	Zuideramstel	1620
	TOTAAL	49960

3.2.2 Samenstelling naar bevolkingsgroep voor Amsterdamse buurten

Vervolgens hebben we nog de verdeling binnen de buurt naar niet-westers allochtoon (NWA) en overige bewoners nodig. Uitgangspunt zijn hier de prognosecijfers voor 2025 op stadsdeelniveau. Deze cijfers worden eerst doorvertaald naar buurtniveau. Er wordt m.a.w. gedaan alsof in 2025 het percentage NWA in alle buurten binnen een stadsdeel gelijk is. Nu moeten de cijfers nog aangepast worden voor de ontwikkeling tussen 2025 en 2030. Landelijke CBS-prognoses laten zien dat het absolute aantal NWA in deze periode sneller groeit dan de bevolking als geheel: 8,5% versus 1,0%. Eerder zagen we echter al dat de totale ‘groei’ tussen 2025 en 2030 in Amsterdam veel hoger ligt dan 1,0%, namelijk op 12,25%; dit vanwege de inbreidingsoperatie. De werkelijke groei zal echter naar verwachting meer gefaseerd plaatsvinden. Daarom passen we eerst het 2025-percentage toe op het totale aantal inwoners per buurt in 2030. Vervolgens trekken we hier 1% (het landelijke groeipercentage) vanaf om het aantal NWA in 2025 te benaderen. Dit aantal vermenigvuldigen we dan met 8,5%. Tenslotte wordt het aantal overige inwoners aangepast om tezamen weer op het eerder bepaalde totale aantal inwoners per buurt te komen.

3.2.3 Aantallen inwoners voor buurten buiten Amsterdam

Dan nu de aantallen inwoners in 2030 voor de buurten buiten de gemeente Amsterdam. Hiervoor is gebruik gemaakt van dezelfde RIVM-prognose voor 2020 die ook eerder in de ANWB-studie is gebruikt. Het gaat hier om de EC-variant van de Lange Termijn Verkenningen. Voor heel Nederland wordt de omvang van de bevolking in 2020 geschat op 17,7 miljoen. Deze prognose is ruimtelijk zeer gedetailleerd uitgewerkt door het RIVM, namelijk naar 500x500 meter gridcellen (Broekmeyer et al., 2000). Voor het gebruik binnen deze studie waren de aantallen

geaggregeerd naar de CBS-buurtten. Verder is gekeken naar de meest recente CBS-prognose voor 2030; deze bedraagt 17,9 miljoen voor heel Nederland (Statline, 09/09/02). Op grond hiervan vindt proportionele aanpassing plaats van de inwoneraantallen per buurt.¹¹ Voor buurten buiten Amsterdam is het niet nodig om over de verdeling naar niet-westers allochtoon en overig te beschikken: het beschikbare aanbod wordt in eerste instantie gelijkelijk over inwoners verdeeld, ongeacht hun behoefte.

3.3 Aanbodgegevens voor 1995

De basis voor het aanbod in 1995 wordt gevormd door het bestand dat in de eerdere G30-analyse in opdracht van de ANWB is ontwikkeld (zie De Vries & Bulens, 2001). Het is een bewerkte en verfijnde versie van de CBS Bodemstatistiek uit 1996. Voor het groen binnen de gemeentegrenzen van Amsterdam zijn hier echter een aantal wijzigingen in aangebracht. Met een enkele uitzondering zijn deze wijzigingen gebaseerd op de kaart uit het Structuurplan voor de situatie 2000 (TOETSING kaartblad 1). De wijzigingen hebben betrekking op de volgende categorieën:

- droge natuur
- natte natuur
- parken

Het groen uit de Structuurplankaart voor 2000 dat tot deze categorieën behoort, is door de dienst Ruimtelijke Ordening gemarkeerd. Vervolgens zijn deze categorieën geïntegreerd in de totale aanbodkaart, waarbij de Amsterdamse aanbodsificatie, indien aanwezig, de CBS-specificatie verving. Als er geen Amsterdamse specificatie voor een gebied bestond, bleef de CBS-specificatie ongewijzigd.

De twee belangrijkste wijzigingen die hierdoor ontstonden, zijn:

- Nieuwe Ooster Begraafplaats en sportparken Middenmeer en Voorland in park gewijzigd (o.g.v. lokale kennis over huidige functioneren); dit alleen voor wandelen en fietsen, maar niet voor landgebonden stationaire recreatie
- Droge natuur in de Brettenzone toegevoegd

Verder is op verzoek van de dienst Ruimtelijke Ordening een onderscheid aangebracht in de categorie parken, namelijk tussen parken geschikt voor intensief en parken alleen geschikt voor extensief gebruik. Hierbij heeft de eerste categorie de dubbele capaciteit per hectare toegewezen gekregen ten opzichte van de 'normale' parken. Dit onderscheid is alleen voor parken binnen de gemeente Amsterdam gemaakt. Om een indicatie te geven van de consequenties van deze wijzigingen: ten opzichte van de eerdere G30-analyse in opdracht van de ANWB heeft de gemeente

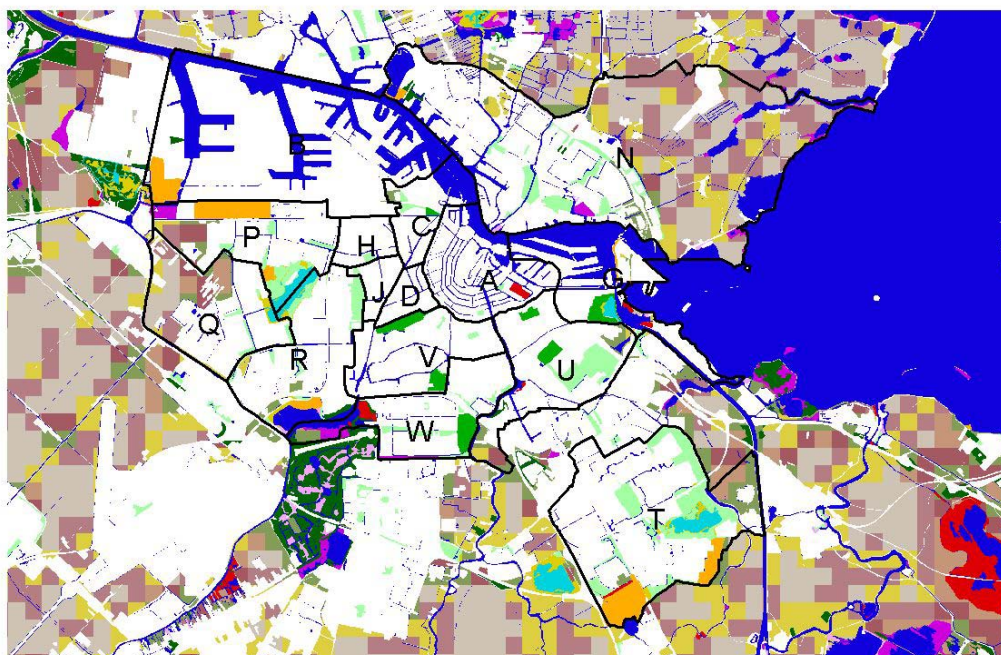
¹¹ Er wordt geen rekening gehouden met nieuwe woningbouwconcentraties waarmee het RIVM in haar ruimtelijke specificatie van het EC-scenario geen rekening heeft gehouden. Dit is ook lastig, omdat niet duidelijk is of dit ten koste van nieuwbouwlocaties/bestaande bebouwing waar het RIVM wel rekening mee heeft gehouden, zou moeten gaan, en zo ja, welke dit dan zijn. Omdat nieuwbouwconcentraties veelal dicht bij bestaande grote steden liggen, levert een proportionele groeibenadering trouwens doorgaans een redelijke benadering op, zeker bij grotere normafstanden (zie ook De Vries & Goossen, 2002).

Amsterdam er nu door de verschillende soorten aanpassingen als het ware circa 300 hectare extra park bij gekregen.

Additioneel is een strook droge natuur toegevoegd langs de westkant van het Zeeburgereiland (ca. 6.5 tot 8 ha). Deze strook kwam ook op de kaart Situatie 2000 niet voor. Nog een kanttekening tot slot. Door de ondergrens die door het CBS gehanteerd wordt, vallen groensnippers van minder dan 1 ha weg. In sommige gebieden zijn er echter vrij veel van dergelijke snippers aanwezig, die tezamen toch een aanzienlijke oppervlakte kunnen halen. Dit lijkt vooral in de Bijlmermeer het geval. De huidige methode en gebruikte bestanden zijn voor een analyse op een dergelijk detailniveau te grof.

In de kaart op de volgende pagina staat het aanbod, zoals gehanteerd als invoer voor de analyse, weergegeven. Hierbij is ingezoomd op de stad Amsterdam: buiten Amsterdam geldt de verfijnde CBS Bodemstatistiek uit 1996 zoals ook in eerdere analyses gehanteerd. De gebieden zonder kleur (wit) hebben geen recreatieve opvangcapaciteit toegewezen gekregen; hetzelfde geldt voor de rode (niet openbaar) en blauwe (water) delen. De specificatie naar intensiteit voor parken is alleen uitgevoerd binnen Amsterdam. Sommige kleuren komen in de legenda meerdere keren voor; in dat geval betreft het categorieën met dezelfde opvangcapaciteit.

Aanbod Amsterdam 1995

Stadsdelen

Aanbodcategorieën

- 21 Bos
- 51 Parken en plantsoenen
- 53 Dagrecreatieve terreinen (buiten buffer)
- 56 Strandbad (aan water code 83)
- 57 Strandbad (aan overig water)
- 61 Droog natuurlijk terrein
- 62 Nat natuurlijk terrein
- 81 IJsselmeer
- 83 Water met recreatieve hoofdfunctie
- 84 Overig water breder dan 6 m
- 85 Waddenzee Eems Dollard
- 86 Ooster- en Westerschelde
- 87 Noordzee
- 121 Agrarisch laag open
- 122 Agrarisch laag dicht
- 123 Agrarisch midden open
- 124 Agrarisch midden dicht
- 125 Agrarisch hoog open
- 126 Agrarisch hoog dicht
- 211 Bos geen toegang
- 530 Dagrecreatieterrrein (in buffer)
- 531 Attracties
- 532 Jachthavens
- 533 Openluchtmuseum
- 611 Strand (ogv LGN)
- 612 Droge natuur geen toegang
- 613 Strand geen toegang
- 621 Natte natuur geen toegang
- Afgesloten/niet openbaar
- 511 Park (intensief)
- 512 Park (extensief)
- No Data

1 0 1 2 3 4 5 6 7 Kilometers

Bronnen: Alterra
CBS
Dienst Ruimtelijke Ordening Amsterdam
Bureau Onderzoek & Statistiek Amsterdam

Kaart 1: Aanbod in 1995

3.4 Aanbodgegevens voor 2030

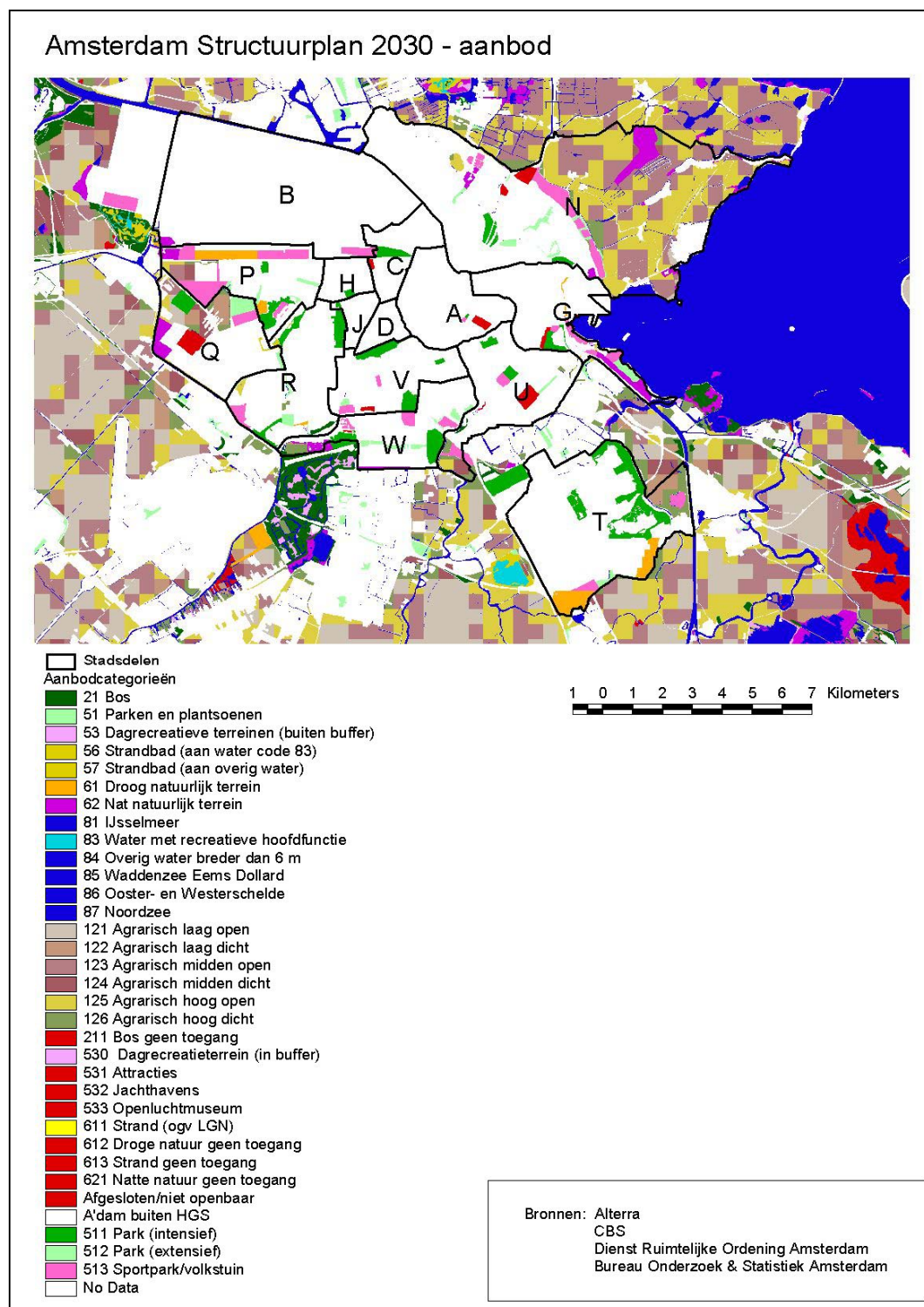
Bij de aanbodgegevens voor 2030 moet een onderscheid gemaakt worden tussen het binnenstedelijke (beter: binnengemeentelijke) aanbod en het aanbod buiten de gemeente. Binnen de gemeente Amsterdam is uitgegaan van de Hoofdgroenstructuur in 2030, zoals weergegeven in het kaartbeeld 'Toekomstbeeld 2030 indicatief' van het Structuurplan. Alle groengebieden uit de analyse voor 1995 die buiten deze Hoofdgroenstructuur vallen, worden geacht te zijn verdwenen. Binnen de Hoofdgroenstructuur voor 2030 is door de opdrachtgever een nadere specificatie naar type grondgebruik aangebracht. Op grond van het Structuurplan is ervoor gekozen om op een andere wijze met sportparken en volkstuinen om te gaan dan in de analyse voor 1995. Kregen deze twee categorieën in 1995 geen enkele opvangcapaciteit toegewezen, in 2030 krijgen ze een recreatieve opvangcapaciteit van 4,0 voor wandelen en 1,0 voor fietsen (de helft van een 'normaal', extensief park). Voor landgebonden stationaire recreatie krijgen ze nog steeds geen capaciteit toegewezen. Er blijven nu slechts een paar gebieden uit de HGS over die per definitie als niet openbaar groen worden gezien:

- Artis
- Rioolwaterzuiveringsinrichting Noord
- Begraafplaatsen

Verder zijn er een aantal gebieden van de HGS die niet gespecificeerd zijn, zoals Waterland. Hiervoor geldt dat de grondgebruikscategorie uit de CBS Bodemstatistiek '96 gehandhaafd blijft (veelal agrarisch gebied).

Voor wijzigingen in het groenaanbod buiten de gemeente Amsterdam zijn de plannen voor zover bekend bij de opdrachtgever ingetekend en gedigitaliseerd. Een aparte plaats wordt hierbij ingenomen door Noord-Hollands Midden. Het gaat hier niet zozeer om functieverandering, maar meer om het vergroten van de toegankelijkheid van het gebied voor recreanten. Dit is geïnterpreteerd als het verdichten van de recreatieve infrastructuur. Dit is als volgt uitgewerkt. Alle categorieën agrarisch gebied worden één openstellingsklasse opgehoogd; dit natuurlijk met uitzondering van de klassen die al de hoogste waarde hebben. De overige plannen betreffen wel functieverandering. Een probleem is dat wel globaal aangegeven is hoeveel hectare van functie verandert, maar niet waar dit precies gebeurt: de ruimtelijke aanduiding betreft zoekgebieden. Deze zoekgebieden zijn vele malen groter dan het gebied dat daadwerkelijk functieverandering ondergaat. Er is voor gekozen om de consequenties van de functieverandering uit te smeren over het agrarisch gebied binnen het zoekgebied. Dit omdat de functieverandering vrijwel altijd deze categorie van huidig bodemgebruik betreft. Per plan is de oppervlakte agrarisch gebied bepaald, met de bijbehorende huidige gemiddelde recreatieve opvangcapaciteit per hectare. Op grond hiervan is de gemiddelde winst in opvangcapaciteit per hectare bepaald (soms verlies), door de gemiddelde huidige capaciteit in mindering te brengen op de capaciteit na functieverandering. Vervolgens is de totale winst berekend, uitgaande van de omvang van het gebied dat daadwerkelijk van functie verandert. Deze totale winst is vervolgens gedeeld door de al eerder berekende oppervlakte agrarisch gebied binnen het zoekgebied. Dit getal is opgeteld bij de huidige capaciteit van de betreffende gridcel. Het resulterende

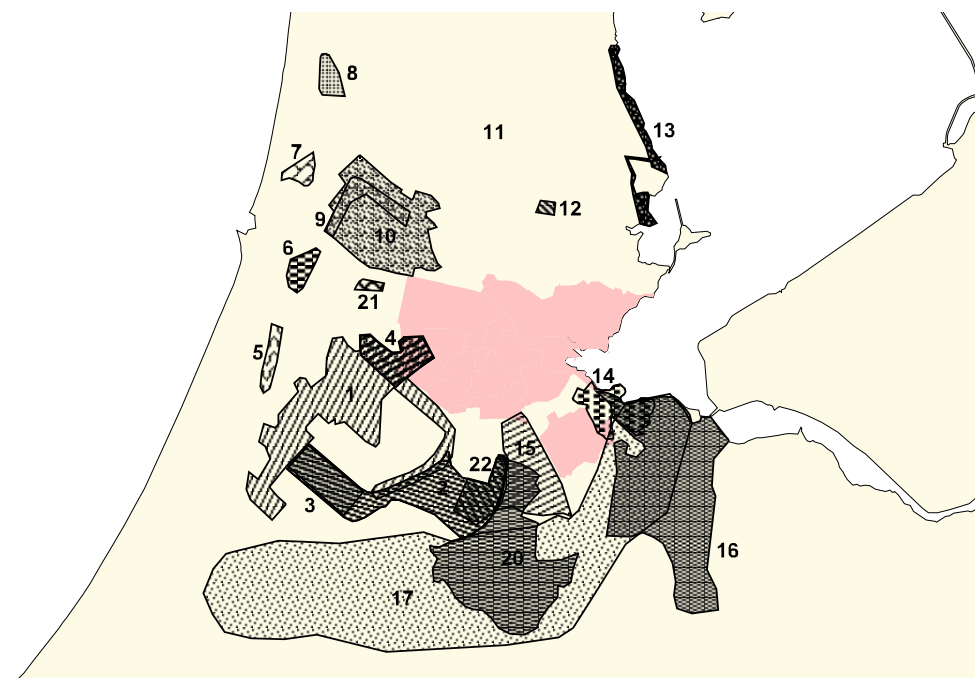
kaartbeeld is nu niet langer een kaart met typen bodemgebruik, maar (per activiteit) een kaart met de opvangcapaciteit per hectare. Eerst wordt het kaartbeeld voor 2030 zonder de buitenstedelijke plannen gepresenteerd.

Kaart 2 Aanbod in 2030 (zonder plannen in zoekgebieden buiten Amsterdam)

In dit kaartbeeld is het plan Noord-Hollands Midden wel opgenomen: zoals hiervoor aangegeven is dit plan wel in termen van een verandering in grondgebruikscategorieën vertaald. De tweede kaart voor 2030 betreft de plannen in zoekgebieden.

Aanbod 2030: plannen rondom Amsterdam (zoekgebieden)

2 0 2 4 6 8 10 12 14 Kilometers

Nr.	Naam plan	Opp. wijziging (ha)	Oud gebruik	Nieuw gebruik
1	Haarlemmermeer	2000	akker	bos
2	Vinac Amstergroen (2)	240	wei	water
2	Vinac Amstergroen (1)	325	wei	bos
3	Park 21-ste eeuw	350	akker	bos
4	Nieuwe plantage (1)	400	akker	bos
4	Nieuwe plantage (2)	350	wei	klsch wei/moeras
5	Westelijk tuinbouwgebied	100	akker	klsch wei/moeras
6	Santpoort noord	150	wei	klsch wei/moeras
7	Heemskerkerduin	150	akker	klsch wei/moeras
8	Limmen Heiloo	350	wei	klsch wei/moeras/bos
9	Vinac y tot z	400	akker/wei	klsch wei/moeras
10	Zaanse scheg	200	wei	klsch wei/moeras
12	Purmerland	80	wei	bos
13	Zuiderzeekust	200	wei	moeras
14	Diemerscheg	150	wei	bos
15	Amstelscheg	500	wei	water
16	Vechtplassen	750	wei	moeras
17	Nieuw Hol. plassengebied	1000	wei	water
20	De Venen	2000	wei	vooral moeras
21	Houtrak	120	akker	moeras
22	Bovenkerkerpolder	500	wei	water

Bronnen: Alterra, CBS,
Dienst Ruimtelijke Ordening Amsterdam
Bureau Onderzoek & Statistiek Amsterdam

Kaart 3 Aanbodveranderingen buiten Amsterdam voor 2030: zoekgebieden

4 Uitkomsten voor 1995

Alhoewel de analyse op buurniveau heeft plaatsgevonden, worden de resultaten steeds gepresenteerd op stadsdeelniveau. Door deze ruimtelijke aggregatie worden de resultaten robuuster. Voor zowel de beschikbare als de benodigde capaciteiten per persoon is er hierbij voor gekozen om te werken met het naar buurtpopulatie gewogen gemiddelde van de buurtcijfers: iedere buurt binnen het stadsdeel telt naar rato van de omvang van haar populatie mee. Het tekort op stadsdeelniveau is eenvoudig de som van de tekorten van alle buurten binnen het stadsdeel. De gemiddelden omtrent het beschikbare en benodigde aanbod op stadsdeelniveau, ook indien gewogen, kunnen in principe niet gebruikt worden tot de tekortbepaling te reconstrueren. Door de confrontatie op stadsdeelniveau uit te voeren, kunnen namelijk de tekorten van de ene buurt gecompenseerd worden door de overschotten van een andere buurt. Hiermee zou de gehanteerde normafstand impliciet afgezwakt worden. De resultaten worden per activiteit gepresenteerd.

4.1 Wandelen

Een eerste uitkomst betreft de beschikbare recreatieve opvangcapaciteit per inwoner voor de drie activiteiten afzonderlijk. Op dit punt heeft de confrontatie met de vraag, de benodigde capaciteit per inwoner, nog niet plaatsgevonden. In tegenstelling tot in de eerdere studie, kan niet eenvoudig in een kaart aangegeven worden waar deze beschikbare capaciteit voldoende is en waar niet. De vraag per inwoner kan nu immers van buurt tot buurt verschillen, doordat er sprake is van een ander aandeel niet-westerse allochtonen binnen de totale buurtpopulatie. Dit vormt daarmee gelijk een tweede tussenresultaat. Tenslotte is er het tekort, uitgedrukt in recreatieplaatsen.¹² Het tekort in recreatieplaatsen kan vertaald worden naar een tekort in hectares. Deze vertaling behelst echter een keuze. De winst die door functieverandering bewerkstelligd kan worden is afhankelijk van a. de bestaande categorie van grondgebruik en b. de nieuwe categorie van grondgebruik. Hierbij geldt dezelfde grondgebruikscategorie – capaciteit relatie als eerder gebruikt is om de bestaande capaciteit te bepalen.

¹² Het begrip ‘recreatieplaatsen’ wordt hier gebruikt om het aantal recreanten dat per dag geaccommodeerd moet of kan worden uit te drukken, dus zonder de ‘per hectare’-specificatie die in de recreatieve opvangcapaciteit (ROC) wel is opgenomen. Terwijl de ROC afhankelijk is van het type gebied, staat het aantal recreatieplaatsen hier los van. Een recreatieplaats is voor een recreant niet conceptueel hetzelfde als een (fysieke) parkeerplaats voor een auto. Een vergelijkbare eenheid zou zijn: het aantal automobilisten dat *per dag* van een parkeerplaats gebruik kan maken.

Tabel 7 Resultaten per stadsdeel voor wandelen in 1995 bij 10-km normafstand

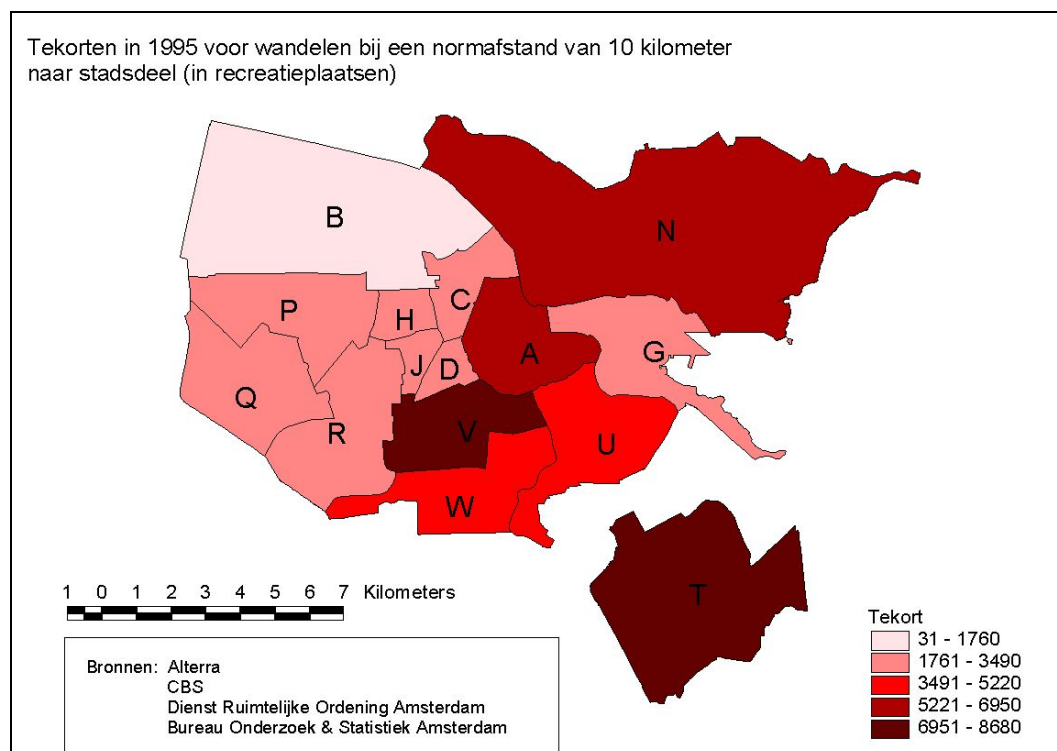
Stadsdeel		Inwoners		Nodig (% p.p.)	Beschikbaar (% p.p.)		Tekort (in recreatie- plaatsen)
code	Naam	totaal	% alloch- toon		totaal	Waarvan binnen 2,5 km	
A	Binnenstad	80204	17	11.3	3.5	.12	6244
B	Westpoort	398	25	11.7	3.9	.07	31
C	Westerpark	32868	35	12.2	3.5	.09	2862
D	Oud-West	33393	25	11.7	3.1	.18	2866
G	Zeeburg	29957	52	13.1	3.3	.26	2944
H	Bos en Lommer	31835	49	12.9	3.5	.17	3001
J	De Baarsjes	36645	40	12.5	3.1	.20	3443
N	Amsterdam-Noord	85459	24	11.6	3.6	.14	6843
P	Geuzenveld/Slotermeer	37391	38	12.4	3.5	.25	3316
Q	Osdorp	37281	29	11.9	3.0	.17	3315
R	Slotervaart/Overt. Veld	37348	31	12.0	2.7	.28	3476
T	Zuidoost	88492	56	13.3	3.5	.49	8680
U	Oost/Watergraafsmeer	57504	33	12.1	3.3	.27	5052
V	Amsterdam Oud-Zuid	87161	23	11.6	3.1	.25	7349
W	Zuideramstel	46414	16	11.2	3.1	.30	3745
	TOTAAL	722350	32				63167

Als we de huidige uitkomsten vergelijken met die van de eerder uitgevoerde G30-analyse, dan valt op dat het tekort met circa 6.000 recreatieplaatsen is toegenomen. Dit ondanks een (geringe) verruiming van (de capaciteit van) het binnenstedelijk aanbod. De reden hiervoor moet gezocht worden in de hogere benodigde capaciteit. In de vorige analyse werd gewerkt met een deelnamepercentage van 10,4 voor alle inwoners, gebaseerd op onderzoek onder autochtonen. Hier wordt een onderscheid gemaakt tussen autochtonen en niet-westerse allochtonen. De laatste groep wordt geacht een hoger deelnamepercentage te kennen dan de autochtone bevolking.

De stadsdelen ontlopen elkaar op het eerste gezicht niet veel qua beschikbare capaciteit per persoon; deze ligt overal ver onder de benodigde capaciteit per persoon. Toch zouden de verschillen in de beleving van de inwoners best groot kunnen zijn. De beschikbare capaciteit in Westpoort is $(3,9/2,7 =)$ 40% groter dan die in Slotervaart/Overtoomse Veld.

Als we kijken naar welk deel van de in totaal binnen 10 kilometer beschikbare capaciteit zich binnen 2,5 kilometer bevindt, dan is dit hooguit 15%. Hierbij moet bedacht worden dat het aanbod nog steeds over alle inwoners binnen een straal van 10 kilometer verdeeld wordt. De spreiding is (relatief gezien) groter dan bij de totale beschikbare capaciteit binnen 10 kilometer. Met name voor de inwoners van Westpoort en Westerpark is slechts een zeer gering deel van de capaciteit binnen 2,5 kilometer beschikbaar. In Zuidoost ligt dit het hoogst: meer van haar inwoners kunnen dicht bij huis wandelen in een groene omgeving. Het lijkt weinig zinvol om deze capaciteiten te confronteren met de benodigde capaciteit behorend bij de korte normafstand. Dit wordt wel gedaan in de volgende analyse. Maar eerst kijken we naar het ruimtelijke beeld.

De tekorten lijken zich vooral aan de oostelijke kant van de stad te concentreren. Dit wordt waarschijnlijk mede veroorzaakt door het gegeven dat een aanzienlijk deel van het 10-km bereik van de oostelijke stadsdelen door water in beslag genomen wordt.

Kaart 4 Tekorten in 1995 voor wandelen bij een normafstand van 10 km

Tabel 8 Resultaten per stadsdeel voor wandelen in 1995 bij 2,5-km normafstand (50% benodigd)

Stadsdeel		Inwoners		Nodig (% p.p.)	Beschikbaar (% p.p.)	Tekort (in recreatie- plaatsen)
code	Naam	Totaal	% alloch- toon			
A	Binnenstad	80204	17	5.6	.2	4388
B	Westpoort	398	25	5.9	5.0	18
C	Westerpark	32868	35	6.1	.1	1986
D	Oud-West	33393	25	5.9	.1	1922
G	Zeeburg	29957	52	6.5	1.2	1592
H	Bos en Lommer	31835	49	6.5	.1	2028
J	De Baarsjes	36645	40	6.2	.1	2264
N	Amsterdam-Noord	85459	24	5.8	53.6	3702
P	Geuzenveld/Slotermeer	37391	38	6.2	1.9	1678
Q	Osdorp	37281	29	6.0	.7	1970
R	Slotervaart/Overt. Veld	37348	31	6.0	1.8	1571
T	Zuidoost	88492	56	6.7	2.9	3311
U	Oost/Watergraafsmeer	57504	33	6.1	.6	3153
V	Amsterdam Oud-Zuid	87161	23	5.8	.8	4376
W	Zuideramstel	46414	16	5.6	4.3	1384
	TOTAAL	722350	32			35343

Zoals gezegd is de analyse voor wandelen nogmaals uitgevoerd, maar nu met een normafstand van 2,5 kilometer, ook voor de verdeling van het aanbod. Binnen deze korte normafstand zou 50% van de in totaal benodigde capaciteit aanwezig moeten zijn. In tabel 8 staan de resultaten van deze tweede analyse. De resultaten voor deze tweede analyse laten duidelijk zien dat er bij deze korte normafstand buurten binnen een stadsdeel voor moeten komen die niet met een tekort kampen. Voor Amsterdam-Noord ligt de gemiddeld beschikbare capaciteit namelijk boven de benodigde capaciteit.¹³ Tegelijkertijd is er op stadsdeelniveau nog steeds sprake van een tekort. Dit komt omdat er bij tekorten geen uitmiddeling over buurten heen plaats kan vinden. Het totale Amsterdamse tekort bij deze korte normafstand, en halvering van de benodigde capaciteit, is 56% van het tekort bij een normafstand van 10 kilometer.

Het zou verbazing kunnen wekken dat het totale tekort bij de korte normafstand niet vele malen groter is, aangezien het gebied waarin het meegetelde aanbod zich bevindt maar liefst een factor 16 kleiner is ($10/2,5$ in het kwadraat). Dit wordt vooral veroorzaakt doordat verreweg de meeste buurten in Amsterdam en omstreken, en zeker degene met veel inwoners, bij de korte normafstand al een tekort kennen. Het vergroten van de normafstand betekent dan niet zozeer dat er nog ongebruikte capaciteit beschikbaar komt, maar veeleer dat er een ruimtelijke herverdeling van de tekorten plaatsvindt. Hierdoor dalen in stedelijke agglomeraties de tekorten niet sterk met toenemende normafstanden. Toch heeft de normafstand aanzienlijke consequenties. Zo zal het wegwerken van het tekort voor de korte normafstand in de praktijk veel lastiger blijken, omdat de zoekruimte wel degelijk een factor 16 kleiner is dan bij de maximale normafstand. Bovendien bestaat dit zoekgebied in veel sterkere mate uit stedelijk gebied.

De beschikbare capaciteiten per persoon laten nu veel grotere verschillen tussen de stadsdelen zien dan bij de maximale normafstand. Vergelijk bijvoorbeeld de stadsdelen Westpoort en Binnenstad. Verder levert de vergelijking van de beschikbare capaciteit volgens deze tweede analyse met die volgens de 10-kilometer analyse aanvullende informatie. Zo blijkt dat Amsterdam-Noord veel aanbod in de directe omgeving kent, maar dit bij een normafstand van 10 kilometer met heel veel mensen moet delen. Wat er door de grotere normafstand aan extra aanbod binnen bereik komt, weegt voor Amsterdam-Noord duidelijk niet op tegen wat er omgekeerd aan grotere vraag binnenkomt.

4.2 Fietsen

Voor fietsen is een soortgelijke analyse uitgevoerd. Het totale Amsterdamse tekort bij een normafstand van 15 kilometer bedraagt bijna 22.000 recreatieplaatsen. Ook nu kunnen de uitkomsten vergeleken worden met die van de eerdere G30-analyse. Het tekort ligt in de huidige analyse goed 17.000 recreatieplaatsen lager. En ook dit wordt deels veroorzaakt door het, ditmaal *lagere*, deelnamepercentage van niet-westerse

¹³ Het betreft voor stadsdeel N slechts één buurt met een (aanzienlijk) overschot voor wandelen bij een normafstand van 2,5 kilometer, namelijk Waterland.

allochtonen. Daarnaast geldt echter dat de normafstand in de eerdere G30-analyse 10 kilometer bedroeg, tegenover 15 kilometer nu. Hierdoor komt voor de meest oostelijke buurten zelfs het Noordzeekustgebied deels binnen bereik. De verhouding van de tekorten voor wandelen en fietsen verandert hiermee nogal. Was dit in de G30-studie nog een verhouding van 3 op 2, nu is het grofweg een 3 op 1 verhouding.

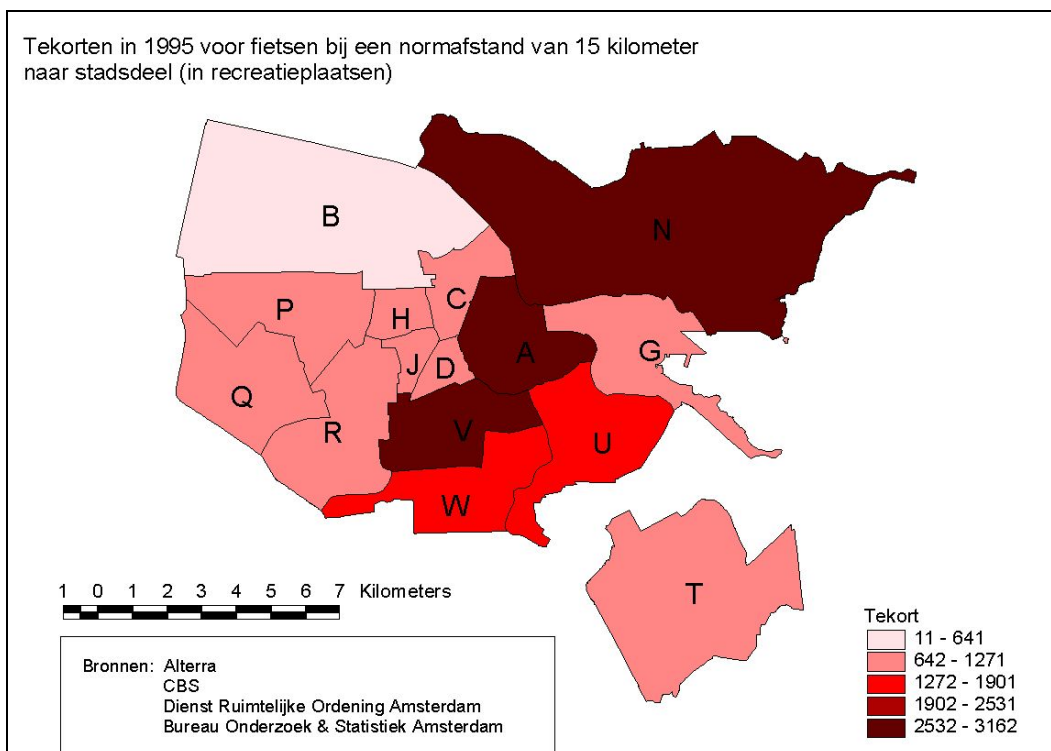
Tabel 9 Resultaten per stadsdeel voor fietsen in 1995 bij 15-km normafstand

Stadsdeel		Inwoners		Nodig (% p.p.)	Beschikbaar (% p.p.)		Tekort (in recreatie- plaatsen)
code	Naam	totaal	% alloch- toon		Totaal	Waarvan binnen 7,5 km	
A	Binnenstad	80204	17	6.2	2.4	.45	3054
B	Westpoort	398	25	5.9	3.2	.39	11
C	Westerpark	32868	35	5.6	2.5	.43	1032
D	Oud-West	33393	25	5.9	2.4	.47	1178
G	Zeeburg	29957	52	5.1	2.5	.48	787
H	Bos en Lommer	31835	49	5.2	2.5	.42	869
J	De Baarsjes	36645	40	5.5	2.4	.47	1121
N	Amsterdam-Noord	85459	24	6.0	2.7	.44	2782
P	Geuzenveld/Slotermeer	37391	38	5.6	3.0	.43	964
Q	Osdorp	37281	29	5.8	3.4	.51	918
R	Slotervaart/Overt. Veld	37348	31	5.8	2.6	.49	1172
T	Zuidoost	88492	56	5.0	3.7	.74	1148
U	Oost/Watergraafsmeer	57504	33	5.7	2.4	.54	1896
V	Amsterdam Oud-Zuid	87161	23	6.0	2.4	.50	3162
W	Zuideramstel	46414	16	6.2	2.5	.56	1743
	TOTAAL	722350	32				21837

Ook voor fietsen geldt dat slechts een klein deel van de capaciteit bij een normafstand van 15 kilometer zich binnen 7,5 kilometer bevindt: het maximale aandeel ligt iets boven de 20%. Dit lijkt opvallend omdat de verhouding maximale versus korte normafstand hier 2 sta tot 1 is, versus 4 sta tot 1 voor wandelen. Voor fietsen is het agrarisch gebied echter een belangrijkere leverancier van capaciteit dan voor wandelen.

Het ruimtelijke beeld voor fietsen lijkt enigszins op dat voor wandelen, maar met een verschuiving van tekorten naar het noorden. Zuidoost springt er bij fietsen, qua relatieve positie, beter uit dan bij wandelen. De bosgebieden ten noordwesten van Hilversum en het Gooi komen nu langzamerhand binnen bereik.

De analyse voor fietsen is herhaald, maar nu met een normafstand van 7,5 kilometer. Hierbinnen zou dan 60% van de in totaal benodigde capaciteit aanwezig moeten zijn. Het totale tekort voor Amsterdam is nu goed 70% van dat bij een normafstand van 15 kilometer (en 100% benodigde capaciteit).

Kaart 5 Tekorten in 1995 voor fietsen bij een normafstand van 15 km

In vergelijking met wandelen is de normafstand hier slechts gehalveerd, in plaats van gereduceerd tot een vierde. De zoekruimte is dus minder sterk ingeperkt. Anderzijds is het benodigde aandeel hier hoger, alhoewel niet gigantisch: 60% versus 50% voor wandelen.

Tabel 10 Resultaten per stadsdeel voor fietsen in 1995 bij 7,5-km normafstand (60% benodigd)

Stadsdeel		Inwoners		Nodig (% p.p.)	Beschikbaar (% p.p.)	Tekort (in recreatie- plaatsen)
code	Naam	totaal	% alloch- toon			
A	Binnenstad	80204	17	3.7	.8	2319
B	Westpoort	398	25	3.6	1.4	9
C	Westerpark	32868	35	3.4	.9	830
D	Oud-West	33393	25	3.6	.9	898
G	Zeeburg	29957	52	3.1	1.2	569
H	Bos en Lommer	31835	49	3.1	.9	717
J	De Baarsjes	36645	40	3.3	.9	868
N	Amsterdam-Noord	85459	24	3.6	1.5	1783
P	Geuzenveld/Slotermeer	37391	38	3.3	1.1	834
Q	Osdorp	37281	29	3.5	1.4	783
R	Slotervaart/Overt. Veld	37348	31	3.5	1.2	857
T	Zuidoost	88492	56	3.0	2.9	183
U	Oost/Watergraafsmeer	57504	33	3.4	1.2	1288
V	Amsterdam Oud-Zuid	87161	23	3.6	1.0	2297
W	Zuideramstel	46414	16	3.7	1.2	1167
	TOTAAL	722350	32			15402

Daarmee lijkt het tekort bij de korte normafstand voor fietsen toch omvangrijker dan bij wandelen. Wat hier mee kan spelen, is dat voor fietsen het agrarisch gebied een belangrijkere bron van aanbodcapaciteit is dan voor wandelen. Zie bijvoorbeeld de zeer lage beschikbare capaciteit voor het stadsdeel Binnenstad. Zuidoost springt er in dit opzicht gunstig uit en bereikt zelfs bijna de benodigde capaciteit.

4.3 Landgebonden stationaire recreatie

Een opmerking vooraf: bij landgebonden stationaire recreatie is gebruik gemaakt van een enigszins aangepast aanbodkaart. De sportparken Middenmeer en Voorland, alsook de Nieuwe Ooster Begraafplaats, hadden voor wandelen en fietsen de capaciteit van de categorie park toegewezen gekregen. Voor landgebonden stationaire recreatie krijgen ze geen capaciteit toegewezen. De resultaten laten zien dat dit weinig verschil uitmaakt: voor alle stadsdelen wordt geen tekort gesignaleerd. Ondanks de vrij hoge deelnamepercentages, zeker voor de niet-westerse allochtonen, overschrijdt het beschikbare aanbod het benodigde aanbod ruimschoots. Een vergelijking met de voorgaande G30-analyses is weinig zinvol, omdat het toen gehanteerde deelnamepercentage (voor picknicken & dagkamperen) op andere uitgangspunten gebaseerd was (en nog veel lager lag).

Een vraag is in hoeverre deze uitkomsten overeenstemmen met de beleving in het veld: is er, als het gaat om stationaire landgebonden recreatie in de vorm van parkbezoek (anders dan wandelen en fietsen) echt sprake van een overvloed aan mogelijkheden? Wordt dit geen acceptabele conclusie gevonden, dan moeten we terug naar de uitgangspunten van de analyse. Een kanttekening hierbij is dat, gezien de geconstateerde tekorten voor wandelen en fietsen, het in parken nog steeds druk kan zijn, maar dan uitsluitend op de paden en wegen die door het park lopen.

Er zijn verschillende uitgangspunten van de analyse die ter discussie gesteld kunnen worden. Om te beginnen is dit het deelnamepercentage. Zoals al eerder gezegd, is dit in principe een empirisch gegeven. Door het ontbreken van goede gegevens hieromtrent ontstaat er toch de nodige speelruimte. Naar onze mening zijn de nu gehanteerde percentages niet aan de lage kant. Er lijkt met andere woorden weinig empirische onderbouwing beschikbaar voor hogere deelnamepercentages. Verder is er rekening gehouden met de in alle waarschijnlijkheid belangrijkste factor voor differentiatie in de vraag die ook ruimtelijke consequenties heeft: het aandeel niet-westerse allochtonen.

Een tweede uitgangspunt betreft het aanbod. In de huidige analyse hebben alleen parken en dagrecreatieterreinen een opvangcapaciteit voor landgebonden stationaire recreatie toegewezen gekregen. Daarmee lijkt de selectie van relevante aanbodcategorieën niet te ruim gesteld. Een ander punt is de capaciteit die per hectare aan de betreffende twee categorieën is toegekend. Dit ligt in de orde van de 90 personen per dag per hectare, en voor intensief te gebruiken parken zelfs op 180 personen per dag per hectare. Hierbij vallen de nodige kanttekeningen te plaatsen. We gaan hier in de discussie dieper op in.

Tabel 11 Resultaten per stadsdeel voor landgebonden stationaire recreatie in 1995 bij 10-km normafstand

Stadsdeel		Inwoners		Nodig (% p.p.)	Beschikbaar (% p.p.)	Tekort (in recreatie- plaatsen)
code	Naam	totaal	% alloch- toon			
A	Binnenstad	80204	17	7.3	18.6	0
B	Westpoort	398	25	7.9	14.1	0
C	Westerpark	32868	35	8.6	16.2	0
D	Oud-West	33393	25	7.9	17.3	0
G	Zeeburg	29957	52	9.9	18.9	0
H	Bos en Lommer	31835	49	9.6	15.6	0
J	De Baarsjes	36645	40	9.0	16.2	0
N	Amsterdam-Noord	85459	24	7.8	14.6	0
P	Geuzenveld/Slotermeer	37391	38	8.8	15.3	0
Q	Osdorp	37281	29	8.2	13.5	0
R	Slotervaart/Overt. Veld	37348	31	8.4	14.5	0
T	Zuidoost	88492	56	10.2	17.4	0
U	Oost/Watergraafsmeer	57504	33	8.5	19.3	0
V	Amsterdam Oud-Zuid	87161	23	7.7	18.6	0
W	Zuideramstel	46414	16	7.2	18.3	0
	TOTAAL	722350	32			0

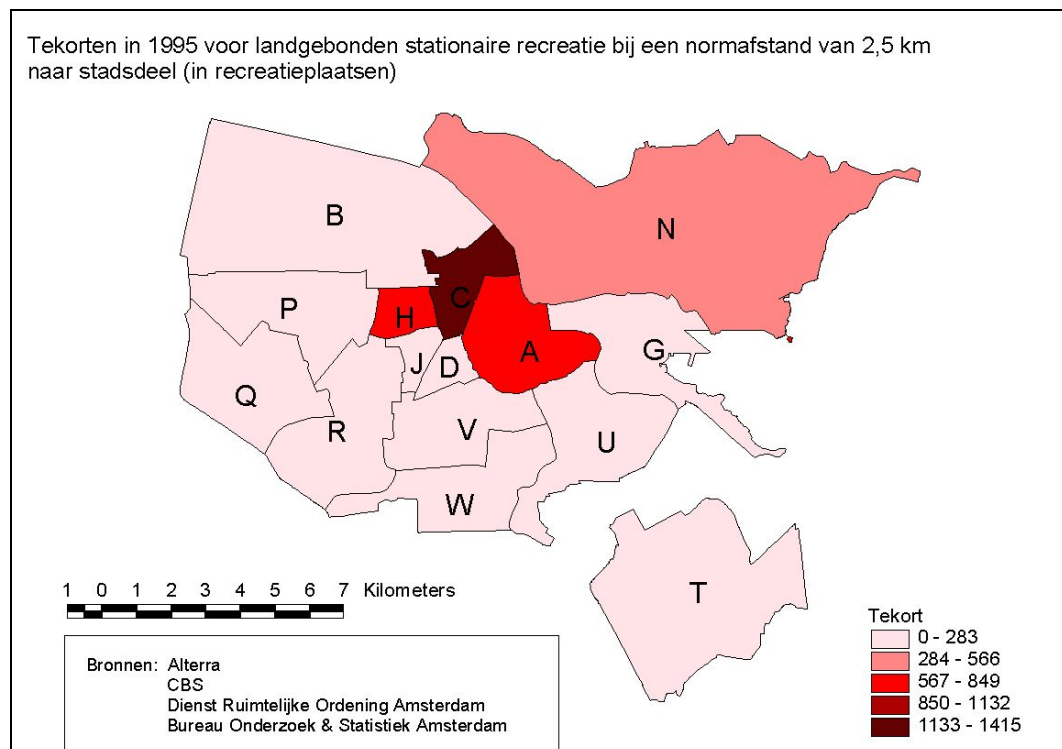
Een laatste punt betreft de te hanteren normafstand. Hierbij moet wel bedacht worden dat het veranderen van de normafstand de in totaal beschikbare capaciteit niet beïnvloedt. Als we de normafstand verkleinen, kunnen er echter lokaal wel tekorten ontstaan. Tegelijkertijd betekent dit dan dat elders het overschot toeneemt.

Tabel 12 Resultaten per stadsdeel voor landgebonden stationaire recreatie in 1995 bij 2,5-km normafstand

Stadsdeel		Inwoners		Nodig (% p.p.)	Beschikbaar (% p.p.)	Tekort (in recreatie- plaatsen)
code	Naam	totaal	% alloch- toon			
A	Binnenstad	80204	17	7.3	7.7	590
B	Westpoort	398	25	7.9	2.5	22
C	Westerpark	32868	35	8.6	4.3	1415
D	Oud-West	33393	25	7.9	8.3	79
G	Zeeburg	29957	52	9.9	16.2	0
H	Bos en Lommer	31835	49	9.6	7.8	696
J	De Baarsjes	36645	40	9.0	9.6	0
N	Amsterdam-Noord	85459	24	7.8	16.9	285
P	Geuzenveld/Slotermeer	37391	38	8.8	12.8	0
Q	Osdorp	37281	29	8.2	13.6	0
R	Slotervaart/Overt. Veld	37348	31	8.4	15.8	0
T	Zuidoost	88492	56	10.2	32.3	0
U	Oost/Watergraafsmeer	57504	33	8.5	13.2	0
V	Amsterdam Oud-Zuid	87161	23	7.7	14.6	0
W	Zuideramstel	46414	16	7.2	29.4	0
	TOTAAL	722350	32			3087

Om toch een idee te krijgen van de consequenties van het verkleinen van de normafstand, worden hieronder de resultaten van een analyse met een normafstand van 2,5 kilometer gepresenteerd. Als benodigde capaciteit wordt uitgegaan van het volledige deelnamepercentage (en dus niet van een deel hiervan, zoals bij de korte

normafstanden voor wandelen en fietsen het geval was). Bij deze kleine normafstand ontstaat duidelijk differentiatie tussen de stadsdelen. Er zijn nu ook een paar stadsdelen met tekorten. Met name Westpoort en Westerpark vallen op vanwege de lage beschikbare capaciteit per persoon. Aan de positieve kant vallen, afgaande op de beschikbare capaciteit per persoon, Zuidoost en Zuideramstel op. Vergeleken met wandelen en fietsen zijn de tekorten nog steeds gering te noemen, zeker in ruimtelijke zin (gegeven de hoge opvangcapaciteiten per hectare die hier gelden). Het totale Amsterdamse tekort zoals hier berekend, zou weggewerkt kunnen worden met $(3087/90 =)$ iets minder dan 35 hectare nieuw park (op locaties die voorheen geen recreatieve opvangcapaciteit kenden).

Kaart 6 Tekorten in 1995 voor landgebonden stationaire recreatie bij een normafstand van 2,5 km

Het bijbehorende ruimtelijke beeld laat duidelijk zien dat de tekorten zich nu in het centrum concentreren. Amsterdam-Noord dankt haar negatieve positie aan de buurt Tuindorp-Oostzaan. Deze buurt heeft weinig parkoppervlak binnen haar 2,5-km bereik, terwijl ook het Twiske hier nog net buiten valt.

5 Uitkomsten voor 2030

De uitkomsten voor 2030 worden zoveel mogelijk op dezelfde wijze gepresenteerd als die voor 1995; dit om de vergelijking zo gemakkelijk mogelijk te maken. De resultaten worden ook vooral vergelijkenderwijs besproken. Een verschil is dat voor 2030 niet langer gekeken is naar het deel van de beschikbare capaciteit bij de maximale normafstand dat binnen de korte normafstand gelegen is. Deze extra analyse leek weinig meerwaarde te hebben.

5.1 Wandelen

Een eerste uitkomst betreft de beschikbare recreatieve opvangcapaciteit per inwoner voor de drie activiteiten afzonderlijk. Op dit punt heeft de confrontatie met de vraag, de benodigde capaciteit per inwoner, nog niet plaatsgevonden. Deze benodigde capaciteit per inwoner, afhankelijk van de bevolkingssamenstelling, is het tweede resultaat. Tenslotte is er ook nu weer het tekort, uitgedrukt in recreatieplaatsen.

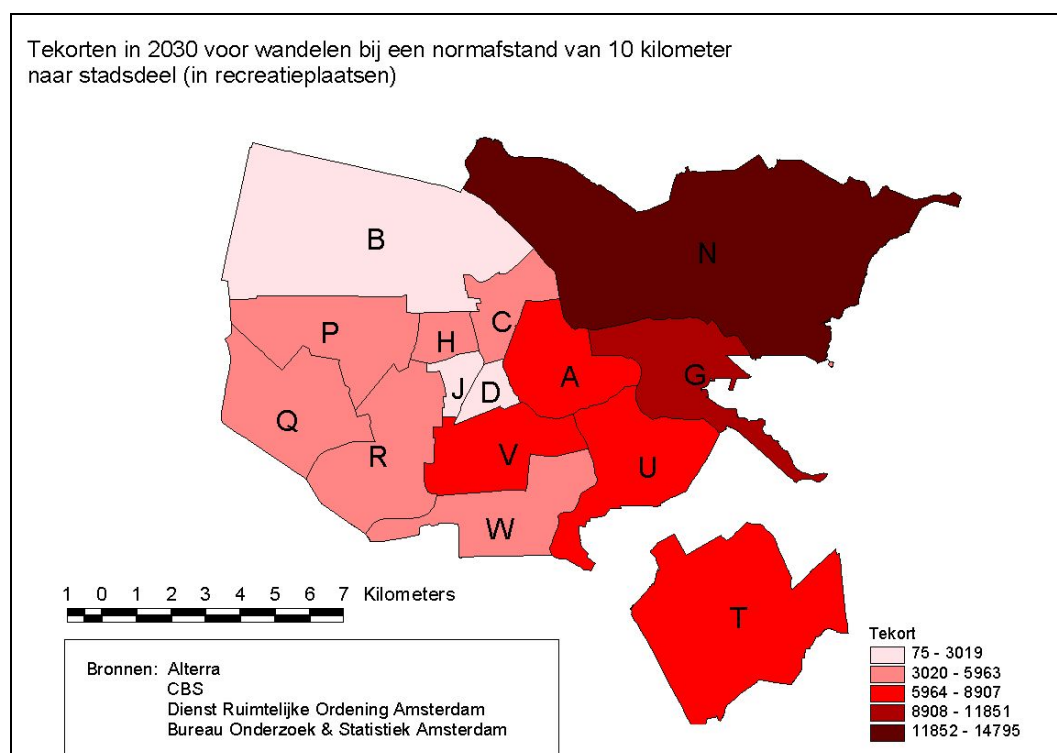
Tabel 13 Resultaten per stadsdeel voor wandelen in 2030 bij 10-km normafstand (100% benodigd)

Stadsdeel		Inwoners		Nodig (% p.p.)	Beschikbaar (% p.p.)	Tekort (in recreatie- plaatsen)
code	Naam	Totaal	% alloch- toon			
A	Binnenstad	77657	32	12.1	3.8	6383
B	Westpoort	1042	33	12.1	4.9	75
C	Westerpark	39501	50	13.0	3.9	3586
D	Oud-West	29779	41	12.6	4.0	2543
G	Zeeburg	89130	58	13.4	3.3	9031
H	Bos en Lommer	32855	81	14.6	4.4	3340
J	De Baarsjes	31186	60	13.5	4.2	2904
N	Amsterdam-Noord	152591	56	13.3	3.6	14795
P	Geuzenveld/Slotermeer	45186	75	14.3	5.2	4137
Q	Osdorp	49323	59	13.4	5.3	4038
R	Slotervaart/Overt. Veld	63048	59	13.5	4.7	5525
T	Zuidoost	86805	78	14.4	4.5	8639
U	Oost/Watergraafsmeer	73736	52	13.1	3.8	6834
V	Amsterdam Oud-Zuid	80171	38	12.4	4.2	6573
W	Zuideramstel	55754	34	12.2	4.4	4342
	TOTAAL	907764	55			82745

Het totale aantal inwoners is in vergelijking met 1995 aanzienlijk gestegen, en wel met goed 25%. Door de gewijzigde samenstelling, is de benodigde capaciteit per persoon ook (licht) gestegen). Ondanks de toename van de bevolkingssomvang, is in alle stadsdelen de beschikbare capaciteit per persoon gelijk gebleven of zelfs gestegen. Dit wordt waarschijnlijk in belangrijke mate veroorzaakt doordat meer parken geschikt zijn verklaard voor intensief gebruik en het gewijzigde beleid ten aanzien van sportparken en volkstuincomplexen (als gevolg hiervan nu ook systematisch capaciteit voor wandelen en fietsen toegewezen gekregen). Een

belangrijk deel van het stedelijk groen dat weggevallen is, bestaat uit sportparken en volkstuincomplexen, die in 1995 geen capaciteit toegewezen hadden gekregen: het wegvallen hiervan in 2030 vermindert daarmee het recreatieve aanbod *ten opzichte van de 1995-analyse* niet.

Niet tegenstaande het voorgaande, is het totale Amsterdamse tekort toch met ongeveer 30% toegenomen. Enerzijds speelt hier de hogere benodigde capaciteit per inwoner een rol, anderzijds telt hier de toegenomen bevolkingsomvang weer mee. Op stadsdeelniveau is met name Amsterdam-Noord een grote stijger, gevolgd door Zeeburg. Dit zijn twee stadsdelen waar de bevolking ook sterk gegroeid is.

Kaart 7 Tekorten in 2030 voor wandelen bij een normafstand van 10 km

Het ruimtelijke beeld laat nog sterker dan in 1995 een concentratie van tekorten in het oosten zien, met daarbij een verschuiving van het accent naar het noordoosten.¹⁴ De stadsdelen Zuidoost en Amsterdam Oud-Zuid hebben nu een betere relatieve positie. De stadsdelen Oud-West (D) en De Baarsjes (J) vallen op vanwege hun geringe tekorten, vergeleken met omringende stadsdelen. Dit zijn echter twee stadsdelen waarvan het aantal inwoners tussen 1995 en 2030 volgens de prognose ook aanzienlijk teruggelopen is.

De tweede analyse voor wandelen is die voor een normafstand van 2,5 kilometer, waarbinnen 50% van de in totaal benodigde wandelcapaciteit nodig wordt geacht. De beschikbare capaciteiten per persoon op stadsdeelniveau laten een gemengd beeld

¹⁴ De klassengrenzen van de legenda zijn gewijzigd ten opzichte van 1995. Het kaartbeeld geeft daarmee vooral de relatieve positie van een stadsdeel aan.

zien. Sommige stadsdelen zijn er aanzienlijk op vooruit gegaan sinds 1995 (bijv. Zuidoost, Osdorp), terwijl andere een achteruitgang laten zien (vooral Amsterdam-Noord, maar ook Westpoort).

Tabel 14 Resultaten per stadsdeel voor wandelen in 2030 bij 2,5-km normafstand (50% benodigd)

Stadsdeel		Inwoners		Nodig (% p.p.)	Beschikbaar (% p.p.)	Tekort (in recreatie- plaatsen)
code	Naam	Totaal	% alloch- toon			
A	Binnenstad	77657	32	6.0	0.6	4183
B	Westpoort	1042	33	6.1	0.5	58
C	Westerpark	39501	50	6.5	0.6	2320
D	Oud-West	29779	41	6.3	1.1	1544
G	Zeeburg	89130	58	6.7	1.1	4971
H	Bos en Lommer	32855	81	7.3	1.5	1915
J	De Baarsjes	31186	60	6.8	1.3	1693
N	Amsterdam-Noord	152591	56	6.7	1.6	8026
P	Geuzenveld/Slotermeer	45186	75	7.2	5.1	1128
Q	Osdorp	49323	59	6.7	6.0	756
R	Slotervaart/Overt. Veld	63048	59	6.7	2.6	2601
T	Zuidoost	86805	78	7.2	6.3	927
U	Oost/Watergraafsmeer	73736	52	6.5	1.6	3620
V	Amsterdam Oud-Zuid	80171	38	6.2	1.8	3483
W	Zuideramstel	55754	34	6.1	3.5	1430
	TOTAAL	907764	55			38655

Het totale Amsterdamse tekort neemt bij deze normafstand met zo'n 9% slechts weinig toe ten opzichte van 1995. Dit ondersteunt de eerder gemaakte veronderstelling dat vooral de binnenstedelijke capaciteit is toegenomen ten opzichte van 1995. Immers: binnenstedelijk houden vraag en aanbod blijkbaar redelijk gelijke tred. Het tekort bij een normafstand van 2,5 kilometer (en 50% benodigde capaciteit) is nu met 47% van het tekort bij 10 kilometer verhoudingsgewijs dan ook kleiner dan in 1995 (toen 56%). Op stadsdeelniveau zijn Amsterdam-Noord en Zeeburg ook nu de sterkste stijgers qua tekort.

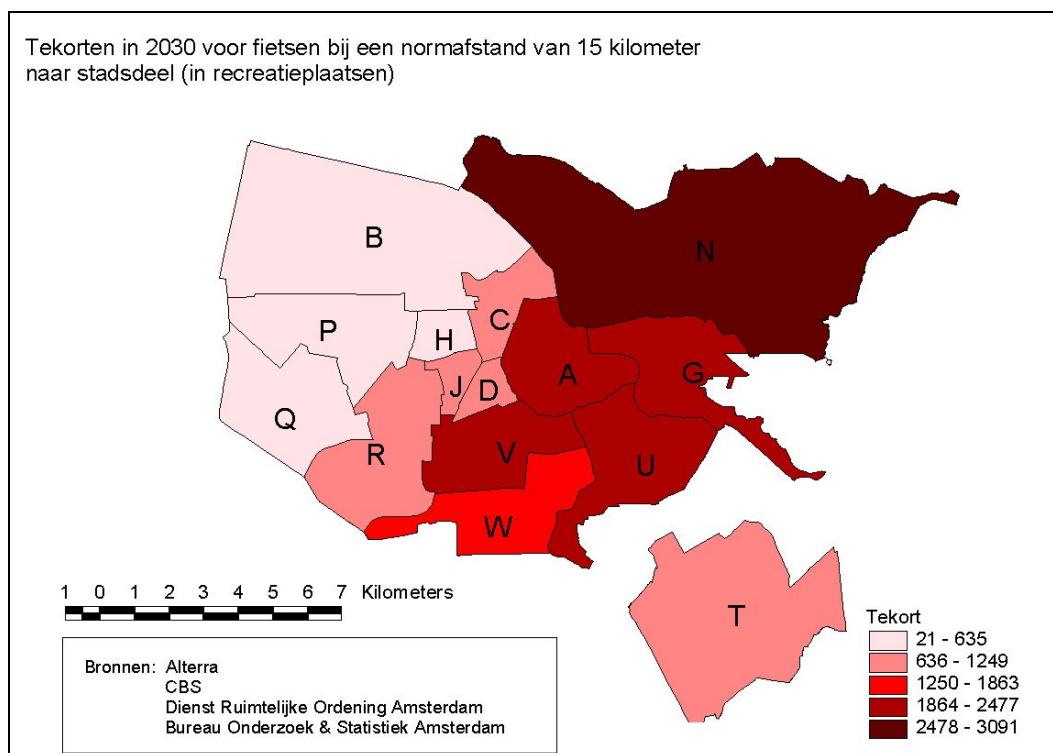
5.2 Fietsen

Voor fietsen geldt dat door de veranderende bevolkingssamenstelling de per persoon benodigde capaciteit is afgenomen. De per persoon beschikbare capaciteit is, ondanks de bevolkingstoename, in vrijwel alle stadsdelen toegenomen. De enige uitzondering hierop vormt Zuidoost. Het totale Amsterdamse tekort is in 2030 bijna 10% kleiner dan in 1995. Op stadsdeelniveau gaat vooral Zeeburg tegen deze trend in: hier is het tekort duidelijk toegenomen. Vergelijken we de tekorten voor fietsen met die voor wandelen, dan concentreren de tekorten zich nog sterker dan in 1995 rondom het wandelen: in 2030 ongeveer 1:4 versus 1:3 in 1995.

Tabel 15 Resultaten per stadsdeel voor fietsen in 2030 bij 15-km normafstand (100% benodigd)

Stadsdeel		Inwoners		Nodig (% p.p.)	Beschikbaar (% p.p.)	Tekort (in recreatie- plaatsen)
code	Naam	Totaal	% alloch- toon			
A	Binnenstad	77657	32	5.7	2.6	2422
B	Westpoort	1042	33	5.7	3.7	21
C	Westerpark	39501	50	5.2	2.8	927
D	Oud-West	29779	41	5.5	2.7	827
G	Zeeburg	89130	58	4.9	2.6	2109
H	Bos en Lommer	32855	81	4.3	2.8	475
J	De Baarsjes	31186	60	4.9	2.7	676
N	Amsterdam-Noord	152591	56	5.0	3.0	3091
P	Geuzenveld/Slotermeer	45186	75	4.4	3.3	530
Q	Osdorp	49323	59	4.9	3.7	635
R	Slotervaart/Overt. Veld	63048	59	4.9	2.9	1248
T	Zuidoost	86805	78	4.4	3.4	885
U	Oost/Watergraafsmeer	73736	52	5.2	2.5	1936
V	Amsterdam Oud-Zuid	80171	38	5.6	2.6	2359
W	Zuideramstel	55754	34	5.7	2.7	1681
	TOTAAL	907764	55			19822

Het kaartbeeld voor fietsen vertoont veel overeenkomst met dat voor wandelen. Ook hier vinden we een concentratie van tekorten aan de oostkant van de stad, met name in het noordoosten. De mate van concentratie is iets minder sterk, hetgeen begrijpelijk is gezien de grotere normafstand voor fietsen. Vergeleken met 1995 is vooral de relatieve positie van Zeeburg duidelijk veranderd.

Kaart 8 Tekorten in 2030 voor fietsen bij een normafstand van 15 km

Tabel 16 Resultaten per stadsdeel voor fietsen in 2030 bij 7,5-km normafstand (60% benodigd)

Stadsdeel		Inwoners		Nodig (% p.p.)	Beschikbaar (% p.p.)	Tekort (in recreatie- plaatsen)
code	Naam	Totaal	% alloch- toon			
A	Binnenstad	77657	32	3.4	0.8	2023
B	Westpoort	1042	33	3.4	1.7	18
C	Westerpark	39501	50	3.1	0.9	891
D	Oud-West	29779	41	3.3	0.9	701
G	Zeeburg	89130	58	3.0	1.4	1433
H	Bos en Lommer	32855	81	2.6	1.0	516
J	De Baarsjes	31186	60	2.9	1.0	603
N	Amsterdam-Noord	152591	56	3.0	1.4	2489
P	Geuzenveld/Slotermeer	45186	75	2.7	1.6	488
Q	Osdorp	49323	59	3.0	2.2	392
R	Slotervaart/Overt. Veld	63048	59	3.0	1.6	871
T	Zuidoost	86805	78	2.6	2.6	202
U	Oost/Watergraafsmeer	73736	52	3.1	1.2	1370
V	Amsterdam Oud-Zuid	80171	38	3.3	1.0	1857
W	Zuideramstel	55754	34	3.4	1.2	1247
	TOTAAL	907764	55			15101

Bij de tweede analyse voor fietsen, met een korte normafstand van 7,5 kilometer waarbinnen 60% van de in totaal benodigde capaciteit aanwezig zou moeten zijn, valt op dat het totale Amsterdamse tekort vrijwel gelijk is aan dat in 1995. Dit duidt erop dat er vooral verder weg gelegen nieuw aanbod verantwoordelijk is voor de eerder geconstateerde daling van het tekort bij een normafstand van 15 kilometer (of een daling van het aantal inwoners binnen een straal van 15 kilometer van dit verder weg gelegen aanbod). In 2030 vormt het tekort bij een normafstand van 7,5 kilometer (met 60% benodigde capaciteit) met goed 75% een groter deel van het tekort bij een normafstand van 15 kilometer dan in 1995 (toen goed 70%). De trend voor fietsen is dus omgekeerd aan die voor wandelen. Voor wandelen houdt het aanbod verder weg geen gelijke tred met de groei van de bevolking; voor fietsen groeit het aanbod verder weg juist sneller dan de vraag. Beide activiteiten hebben gemeenschappelijk dat het aanbod dichtbij redelijk gelijke tred houdt met de wijziging in de vraag.

Op stadsdeelniveau gaan met name Zeeburg en Amsterdam-Noord tegen de algemene trend in: hier worden de tekorten (fors) groter.

5.3 Landgebonden stationaire recreatie

De benodigde capaciteiten per persoon zijn door de gewijzigde bevolkingssamenstelling in alle stadsdelen omhoog gegaan. De beschikbare capaciteiten per persoon zijn echter ook vrij vaak omhoog gegaan. Daardoor bestaat er, ondanks de gegroeide behoefte per persoon nog steeds vrijwel geen tekort voor landgebonden stationaire recreatie. Hierop vinden we in 2030 één uitzondering: Amsterdam-Noord kent nu een (zeer gering) tekort. De tabel laat zien dat ook voor Amsterdam-Noord op stadsdeelniveau het beschikbare aanbod per persoon het benodigde aanbod per persoon overschrijdt. Echter, dit is niet voor alle buurten

binnen het stadsdeel het geval. Het tekort komt geheel op conto van de buurt Waterland.

Voor dit type activiteit vormen stadsparken en recreatieterreinen het aanbod. Dit maakt begrijpelijk waarom het stadsdeel Binnenstad een relatief hoog beschikbaar aanbod per persoon kent: de meeste stadsparken liggen binnen 10 kilometer van de binnenstad.

Tabel 17 Resultaten per stadsdeel voor landgebonden stationaire recreatie in 2030 bij 10-km normafstand

Stadsdeel		Inwoners		Nodig (% p.p.)	Beschikbaar (% p.p.)	Tekort (in recreatie- plaatsen)
code	Naam	Totaal	% alloch- toon			
A	Binnenstad	77657	32	8.4	20.1	0
B	Westpoort	1042	33	8.5	13.3	0
C	Westerpark	39501	50	9.8	16.9	0
D	Oud-West	29779	41	9.1	18.6	0
G	Zeeburg	89130	58	10.4	18.7	0
H	Bos en Lommer	32855	81	12.1	16.2	0
J	De Baarsjes	31186	60	10.5	17.4	0
N	Amsterdam-Noord	152591	56	10.2	14.7	40
P	Geuzenveld/Slotermeer	45186	75	11.7	15.5	0
Q	Osdorp	49323	59	10.4	14.0	0
R	Slotervaart/Overt. Veld	63048	59	10.5	15.3	0
T	Zuidoost	86805	78	11.8	18.2	0
U	Oost/Watergraafsmeer	73736	52	9.9	20.5	0
V	Amsterdam Oud-Zuid	80171	38	8.8	20.2	0
W	Zuideramstel	55754	34	8.5	20.6	0
	TOTAAL	907764	55			40

De eerder voor 1995 uitgevoerde analyse voor 2,5 kilometer (en handhaving van 100% benodigde capaciteit) is voor 2030 niet herhaald: het ging hier om een eenmalig experiment om de invloed van de normafstand op de uitkomsten in te kunnen schatten.

6 Conclusies, discussie en aanbevelingen

Dit hoofdstuk valt in twee delen uiteen. Enerzijds is er de bruikbaarheid van de methode op het niveau van een stad(sdeel) om de recreatieve vraag-aanbod verhouding in kaart te brengen, of zelfs te monitoren. Anderzijds zijn er de inhoudelijk uitkomsten van de eerste analyse volgens de verfijnde methode. Natuurlijk staan deze twee zaken niet geheel los van elkaar. Zo bepaalt de betrouwbaarheid van de methode en de robuustheid van de uitkomsten hoeveel vertrouwen men in deze uitkomsten kan stellen. Als er anderzijds geen zinvolle inhoudelijke conclusies op grond van de uitkomsten geformuleerd kunnen worden, is de methode misschien wel betrouwbaar, maar tegelijkertijd weinig bruikbaar. We kiezen er hiervoor om met de nevendoelstelling te beginnen. Dit om de methodologische opmerkingen te kunnen illustreren aan de hand van concrete uitkomsten. Tot slot worden nog een aantal mogelijke overwegingen aangedragen voor het bepalen van de bruikbaarheid van de methode vanuit een breder kader.

6.1 Inhoudelijke uitkomsten

Inhoudelijk was de doelstelling van het project vooral het doorlichten van het structuurplan op de consequenties voor de recreatieve vraag-aanbod verhoudingen. Dit is gedaan voor een drietal recreatievormen: wandelen, fietsen en landgebonden stationaire recreatie; dit laatste in de vorm van parkbezoek en het bezoek van dagrecreatieterreinen. Over andere recreatievormen die zich hoofdzakelijk in de publieke buitenruimte afspelen, zoals zwemmen (in open water) en andere vormen van waterrecreatie, kan dus niets gezegd worden. Ook het niet-recreatief gebruik van de publieke buitenruimte, zoals utilitaire verplaatsingen, valt buiten het kader van dit project. Verder zijn de drie wel onderzochte recreatievormen hier steeds afzonderlijk gepresenteerd. We hebben ons niet uitgelaten over de eventuele uitwisselbaarheid van bijvoorbeeld wandelen en fietsen: kan een tekort aan wandelmogelijkheden opgevangen worden door een overschot aan fietsmogelijkheden? Moeten de mensen met andere woorden dan maar wat vaker gaan fietsen? Deze vraag zullen we ook in dit hoofdstuk laten rusten. Een ander belangrijk punt is dat de uitgevoerde analyse zich beperkt tot het kwantitatieve aspect: zijn er voldoende mogelijkheden aanwezig. Er is niet gekeken naar de kwaliteit en aantrekkelijkheid van deze mogelijkheden, of, op een wat hoger niveau, naar de diversiteit in het aanbod van mogelijkheden.

De vergelijking van de uitkomsten na uitvoering van het nieuwe structuurplan met de situatie in 1995 levert in meerdere opzichten gemengde uitkomsten op. Het totale Amsterdamse tekort voor wandelen neemt duidelijk toe, terwijl dat voor fietsen (licht) afneemt. Voor landgebonden stationaire recreatie is er in 2030 nog steeds nauwelijks sprake van een tekort. Bekijken we de uitkomsten op persoonsniveau, dan lijkt ook voor wandelen de aanbodsituatie in eerste instantie gunstiger geworden: de beschikbare capaciteit per persoon is in alle stadsdelen toegenomen. Tegelijkertijd is, door de veranderde bevolkingssamenstelling, echter ook de vraag per persoon

toegenomen. Daarbovenop komt nog het feit dat de bevolking sterk in omvang is gegroeid. Het netto resultaat is, zoals gezegd, een toename van het totale Amsterdamse tekort. Voor recreatief fietsen is de vraag per persoon juist afgenomen door de veranderde bevolkingssamenstelling. Verhoudingsgewijs is in 2030 het tekort voor wandelen daarmee sterk gegroeid ten opzichte van dat voor fietsen.

Vergelijking van de uitkomsten voor de korte normafstand met die voor de maximale normafstand (alleen voor wandelen en fietsen) suggereert dat vraag en aanbod in (de directe omgeving van) Amsterdam redelijk gelijk opgaan. Gegeven de omvangrijke bevolkingsgroei impliceert dit een aanzienlijke toename van vooral de binnenstedelijke capaciteit voor deze twee activiteiten (met name in absolute termen, dus niet altijd per persoon). Dit terwijl op het oog de hoeveelheid groen binnen de stadsgrenzen afneemt. Hiervoor zijn een aantal redenen aan te dragen:

- van het groen uit 1995 zijn het vooral volkstuincomplexen en sportparken die bebouwd worden; deze hebben in de analyse voor 1995 geen opvangcapaciteit toegewezen gekregen
- er is niet zozeer sprake van een toegenomen hoeveelheid groen, maar meer van gewijzigde capaciteiten:
 - een aantal parken zijn van extensief naar intensief gebruik veranderd
 - in 2030 hebben de resterende volkstuincomplexen en sportparken wel capaciteit toegewezen gekregen (voor wandelen en fietsen)

Een belangrijke vraag in deze is in hoeverre de tussentijdse capaciteitsverhogingen reëel zijn. Bij het toekennen van capaciteit voor wandelen en fietsen is bijvoorbeeld de paddichtheid van groot belang geweest. Daarmee wordt de vraag of er in de parken die van extensief naar intensief veranderd zijn, ook een wijziging in de paddichtheid zal plaatsvinden. Iets soortgelijks geldt voor volkstuincomplexen en sportparken. De reden dat ze in eerste instantie geen capaciteit toegewezen hebben gekregen, is, naast een lage veronderstelde paddichtheid, het weinig openbare karakter van dit type gebied. In het structuurplan wordt gesproken over het vergroten van de buurtfunctie van sportparken en volkstuincomplexen. De vormgeving van deze ambitie is echter nog niet uitgekristalliseerd. Daarmee is het ook onduidelijk of de opvangcapaciteit voor wandelen en fietsen in 2030 ook echt hoger zal zijn dan in 1995.

Met name ten aanzien van de parken moet verder bedacht worden dat het hier gaat om een analyse met een aantal normatieve uitgangspunten. Het kan heel goed zo zijn dat het *daadwerkelijke* gebruik van de parken die van extensief naar intensief zijn gesprongen ook intensiever is geworden. Het is iets anders om dit als niet problematisch te definiëren.¹⁵ Er moet kritisch beschouwd worden of de capaciteiten van een bepaalde grondgebruiksvorm verhogen niet simpelweg een manier is om de lat lager te leggen. Een belangrijk criterium daarbij lijkt of er fysiek of juridisch (i.v.m. toegankelijkheid) ook sprake is van een verandering die de verhoogde capaciteit aannemelijk maakt. Indien dit niet het geval is, lijkt het helderder om de norm te

¹⁵ Betoogd kan worden dat dit zelfs geldt als de bezoekers hun verwachtingen hebben bijgesteld en een hogere bezoekersdruk in 2030 even acceptabel vinden als de lagere druk in 1995: na verloop van tijd weet men niet beter en past men wellicht zijn verwachtingen aan. Als de (nieuwe) status quo tot norm verheven wordt, zullen er allicht geen tekorten geconstateerd kunnen worden.

verlagen, in plaats van om de capaciteit te verhogen. Zo is er gedurende het project met de opdrachtgever gediscussieerd over de vraag of het redelijk is om voor een stad als Amsterdam dezelfde norm te hanteren als voor een veel kleinere stad. Deze discussie concentreerde zich toen vooral op eventuele verschillen in deelnamepercentage aan de betreffende activiteiten en op het type omgeving dat men voor deze activiteiten acceptabel vond (wandelen in een 'rode' omgeving).¹⁶ Het antwoord op deze vraag zal waarschijnlijk ook afhangen van de verwachte consequenties van het verlagen van de norm (zie volgende paragraaf). Een dergelijke discussie is zeker relevant, maar niet voor de wijziging in capaciteit tussen 1995 en 2030: Amsterdam is en blijft een grote stad.

De resultaten voor landgebonden stationaire recreatie in de vorm van parkbezoek en het bezoek van dagrecreatieterreinen suggereren dat het in de parken niet te druk is. Dit is echter een te snelle conclusie: ook de andere activiteiten in parken moeten dan in ogenschouw genomen worden. Zo is ook in parken wandelen een veel voorkomende activiteit (zie bijvoorbeeld De Bruin & De Vries, 1997, p. 32). Laten we aannemen dat zeker een derde van de parkbezoeken gepaard gaat met een wandeling. Uitgaande van het hiervoor (voor autochtonen) genoemde deelnamepercentage van 15% voor parkbezoek, komt dit per stadsbewoner op een deelnamepercentage van 5% voor wandelen in een park. Aannemende dat dit op dezelfde maatgevende dag plaatsvindt als voor wandelen gehanteerd wordt (10,4%), dan vindt daarmee ongeveer de helft van de wandelingen van stadsbewoners in een park plaats en de helft daarbuiten.¹⁷ De aan parken toegekende capaciteit voor wandelen bedraagt maximaal 16 personen per hectare. Amsterdam heeft in 1995 nog geen 1000 hectare park. Gegeven de meer dan 700.000 inwoners, betekent dit dat de gebruiksintensiteit van de parken voor wandelen op de normdag boven de 36 zou liggen. Daarmee kan geconcludeerd worden dat het parkgebruik voor wandelen in de praktijk de capaciteit op de normdag op vele plaatsen ruimschoots overstijgt. Anders gezegd: *volgens de tot nu toe gehanteerde uitgangspunten* wordt er in te hoge dichtheden gewandeld in de Amsterdamse parken.

In aanvulling hierop kan gesteld worden dat we alleen naar recreatieve parkbezoeken en activiteiten hebben gekeken. Indien een park een belangrijke doorgangsfunctie heeft, dan zal een deel van de capaciteit van de paden en wegen die door het park voeren hierdoor niet beschikbaar zijn voor recreatieve doeleinden. Naar verwachting zal dit op de maatgevende dag, veelal een mooie zondag in het late voorjaar, nog wel meevallen. Op doordeweekse dagen is de doorgangsfunctie waarschijnlijk groter.

De methode kan ook ingezet worden bij het vergelijken van planvarianten. Hierbij is het mogelijk om te kijken welk effect een specifiek plan heeft, bijvoorbeeld

¹⁶ Het eerste werd empirisch niet ondersteund. Zo laten gegevens uit het CBS Dagtochtenonderzoek 1995/'96 zien dat de (recreatieve) wandelfrequentie in sterk stedelijke herkomstgemeenten niet lager ligt dan in minder stedelijke herkomstgemeenten. Bovendien is er nog de vraag of eventuele lagere frequentie van stedelingen veroorzaakt wordt door andere voorkeuren, of door een slechter lokaal aanbod. Dit laatste geldt ook ten aanzien van het tweede punt, het type omgeving waar gerecreëerd wordt.

¹⁷ In het al eerder aangehaalde Zuid-Hollandse onderzoek (deel 1, p. 23) wordt gesteld dat in Den Haag bijna tweemaal zoveel binnen- als buitenstedelijk gewandeld en gefietst wordt.

afhankelijk van de locatie. In het huidige project is dit niet gebeurd, omdat er zoveel aanbod- en vraagwijzigingen tegelijkertijd doorgevoerd zijn. In een eerdere studie zijn er wel resultaten op planniveau gepresenteerd (De Vries & Goossen, 2002). Het instrument bleek in die studie zeker bruikbaar voor ex-ante evaluatie van specifieke plannen en leverde met name verrassende inzichten op ten aanzien van de lokalisering van groenplannen ten opzichte van herkomstgebieden met tekorten.

6.2 De methode onder de loep

Zoals steeds zo goed mogelijk aangegeven, zijn er een aantal aannames gemaakt en normatieve uitgangspunten gehanteerd bij de uitgevoerde vraag-aanbod confrontatie. Twee vragen die hierbij gesteld kunnen worden zijn:

- hoe redelijk is de aanname/het normatieve uitgangspunt
- hoe gevoelig zijn de uitkomsten voor de gemaakte keuze.

Omdat het hier gaat om een normatieve analyse, kan de redelijkheid van de aannames en normatieve uitgangspunten niet rechtstreeks getoetst worden door de modeluitkomsten te vergelijken met de 'objectieve' werkelijkheid in de vorm van het huidige recreatiegedrag. Indirect is dit toch enigszins mogelijk. Het gaat dan om de vermoedelijke negatieve consequenties van het niet voldoen aan de norm. Hierbij doen zich een aantal mogelijke reacties voor:

- geringere satisfactie ten aanzien van de recreatiemogelijkheden in de omgeving
- grotere recreatiemobiliteit doordat men vaker verder weg recreëert
- vraaguitval: men gaat wat anders (of niets) doen (met wellicht minder lichaamsbeweging als gevolg)
- grotere verhuiscapaciteit, met name van groepen die zich dit kunnen permitteren, naar een aantrekkelijker woonomgeving

Globaal bezien blijken er voor een aantal consequenties wel relaties in de verwachte richting te bestaan, bijvoorbeeld voor recreatiemobiliteit (zie De Vries & Goossen, 2002). Deze relaties geven echter onvoldoende houvast voor een exacte normstelling. Misschien bestaan er ook geen 'harde' grenzen bij de overschrijding waarvan de negatieve consequenties ineens sterk oplopen; lineaire relaties behoren evenzeer tot de mogelijkheden. Dat brengt ons bij het tweede punt: de gevoeligheid van de uitkomsten. We concentreren ons in eerste instantie op de gemaakte keuzes met een normatieve component:

- maatgevende dag
- toegekende capaciteiten
- normafstanden

Als maatgevende dag is hier de vijfde drukste dag gekozen. Een andere veelgebruikte dag is de tiende drukste dag. Het lijkt er echter op dat deze keuze geen dramatische invloed op de uitkomsten heeft. Op het niveau van het bezoeken van een bosgebied bleek het deelnamepercentage op de 10-de drukste dag 85 tot 90% van dat op de vijfde drukste dag te vormen (De Vries & Goossen, 2002). Aangenomen mag worden dat op landelijk niveau de verhoudingen minstens zo stabiel zijn. Het *deelnamepercentage* op de maatgevende dag komt hier nog niet aan de orde, omdat dit in principe geen normatief, maar een (soms lastig te achterhalen) empirisch gegeven is.

De opvangcapaciteiten per grondgebruiksklasse vormen een tweede niet geheel empirisch te funderen keuze. Impliciet is uitgegaan van welke bezoekersdruk acceptabel wordt gevonden op het drukste uur van de maatgevende dag. Hierbij is vooral gedacht aan de sociale capaciteit. Voor wandelen en fietsen is daarbij met name de dichtheid van de voor de betreffende activiteit geschikte infrastructuur (wegen en paden) van belang. Verder speelt de zichtbaarheid van medegebruikers bij deze twee activiteiten een belangrijke rol: dichtere begroeiing, hogere capaciteit. De toegekende capaciteiten voor wandelen en fietsen zijn zo gekozen dat ze intern consistent zijn. Dat wil zeggen dat op grond van de dichtheid van de infrastructuur en opgaande begroeiing de verhoudingen tussen capaciteiten van de verschillende grondgebruiksvormen ons inziens redelijk zijn. Dit zegt echter nog niets over de absolute hoogte van de te hanteren cijfers. Deze waarden zijn in belangrijke mate overgenomen uit eerdere onderzoeken en doelstellingen zoals die in Nederland gehanteerd worden (zie De Vries & Bulens, 2001). Zo is volgens Staatsbosbeheer een intensiteit van 10 of meer bezoekers per hectare op de normdag een hoge bezoekersdichtheid voor een bosgebied. Hiermee wil niet gezegd zijn dat Staatsbosbeheer hogere dichtheden onacceptabel acht, maar het geeft toch enig houvast.

De toegekende capaciteiten voor landgebonden stationaire recreatie zijn in nog sterkere mate gebaseerd op eerdere studies. Hier lopen we een aantal punten die relevant zijn voor deze capaciteit langs. Een eerste vraag is welk deel van het park beschikbaar is voor landgebonden stationaire recreatie. De vrij dicht begroeide delen, alsook de waterpartijen en de wegen & paden vallen immers af. Het zijn dus eigenlijk alleen de speel- en ligweiden, alsmede de overige expliciet voor stationaire recreatie ingerichte delen van het park die voor deze recreatievorm bruikbaar zijn. Het maakt nogal uit of dit bijvoorbeeld de helft van het parkoppervlak betreft, of slechts 20%. Een tweede belangrijk punt betreft de circulatiesnelheid van de bezoekers: welk deel van de bezoekers op een dag zijn aanwezig op het drukste uur? Het lijkt aannemelijk dat er bij landgebonden stationaire recreatie sprake is van langere verblijfstijden dan bij wandelen en fietsen. Dit lijkt nog sterker opgeld te doen voor de niet-westerse allochtonen, waarvoor het parkbezoek in belangrijke mate ook een sociaal gebeuren is. Stel dat 33% van de dagbezoekers op het drukste uur aanwezig is, en dat slechts 20% van het parkoppervlak geschikt is voor stationaire recreatie. Dit betekent dat een capaciteit van 90 personen per hectare per dag inhoudt dat er op het drukste uur van de normdag 30 personen op een oppervlakte van 2000 vierkante meter geschikt voor stationaire recreatie aanwezig zijn. Per persoon is dit nog altijd 67 vierkante meter, een ruimte van goed 8 bij 8 meter. Voor intensief te gebruiken parken zou dit de helft zijn, tenzij in deze parken een groter aandeel van het oppervlak geschikt is voor stationaire recreatie. Dit rekenvoorbeeld dient vooral ter gedachtebepaling, maar geeft ons inziens geen aanleiding om de opvangcapaciteit van parken drastisch te verlagen.¹⁸

De laatste keuze in dit rijtje betreft de normafstand. Eerder heeft al een vergelijking plaatsgevonden van de uitkomsten bij een normafstand van 10 kilometer en die bij 5

¹⁸ Een andere ingang zou de dichtheid van voorzieningen zoals bankjes en picknicktafels kunnen zijn. Hierover zijn echter waarschijnlijk niet gemakkelijk gegevens verkrijgbaar voor het hele studiegebied.

kilometer (De Vries & Goossen, 2002). Net zo als voor de maatgevende dag is de invloed hiervan minder groot dan men in eerste instantie zou kunnen denken. Terwijl de oppervlakte van het gebied waarin de capaciteit moet liggen een factor 4 kleiner wordt, nam het landelijke tekort in deze eerdere analyse met 'slechts' 20% tot 25% toe. Met name in sterk verstedelijkte regio's is er vooral sprake van een relocatie van tekorten: bij 5 kilometer worden de tekorten sterker geconcentreerd in de steden zelf. Dat houdt wel in dat de verandering op het niveau van Amsterdamse stadsdelen aanzienlijk groter kan zijn dan op het landelijke niveau. Dit blijkt ook uit de twee analyses voor landgebonden stationaire recreatie in 1995, met een normafstand van respectievelijk 10 en 2,5 kilometer. De beschikbare capaciteiten per persoon verschillen soms aanzienlijk, bijvoorbeeld voor het stadsdeel Westpoort. Opgemerkt zij dat het gebied waarbinnen voldoende aanbod beschikbaar moet zijn, hier een factor 16 verschilt. Gegeven dit feit valt de minder dan een factor 6 kleinere capaciteit van Westpoort bij 2,5 kilometer nog mee.

Naast de normatief getinte uitgangspunten is vooral het deelnamepercentage per activiteit op de maatgevende dag met de nodige onzekerheid omgeven. Dit begint al bij het niet duidelijk zijn wanneer de maatgevende dag voor een bepaalde activiteit valt. In principe zou hiervoor het gedrag het gehele jaar gemonitord moeten worden. Dit is ondoenlijk. Verder geldt dat hier is uitgegaan van een zo goed mogelijk achterhaald landelijk gemiddelde. Conceptueel gaat het bij de vraag eigenlijk om het aantal mensen dat op de maatgevende dag aan de betreffende activiteit deel zou *willen* nemen. Dit gegeven is echter ook weer afhankelijk van het lokale aanbod: mensen met meer groen in hun omgeving bezoeken vaker een groengebied (De Vries, 2002). Bij het bepalen van de vraag moet daarom uitgegaan worden van een bepaalde lokale aanbodsituatie. Uitgangspunt is hier geweest dat het gemiddelde Nederlandse deelnamepercentage beschouwd mag worden als de vraag bij een, naar Nederlandse maatstaven, gemiddelde lokale aanbodsituatie.¹⁹

Het deelnamepercentage is in principe afhankelijk van de samenstelling van de bevolking van de gehanteerde herkomsteenheid. Dit roept de vraag op of Amsterdammers als groep verschillen van elders wonende Nederlanders. In de hier uitgevoerde analyse is alleen rekening gehouden met het onderscheid autochtoon – niet-westers allochtoon, en is ook daarbij niet specifiek/uitsluitend gebruik gemaakt van Amsterdamse cijfers. Gezien hetgeen hierboven gezegd is over de invloed van het lokale aanbod op het gedrag is dit ook niet aan te raden. Meer algemeen is in eerder onderzoek gekeken naar verschillen binnen de autochtone bevolking. Het bleek dat er op grond van persoonskenmerken segmenten onderscheiden kunnen worden met een duidelijk verschillend recreatiegedrag. Ruimtelijk gezien bleken deze segmenten echter zo gemengd te wonen, dat de verschillen al op het niveau van een buurt grotendeels wegmiddelen (De Vries, 1999). Kortom: er bestaat vooralsnog geen empirische noodzaak om aan te nemen dat de (autochtone) Amsterdamse bevolking een geringere behoefte aan openluchtrecreatieve voorzieningen heeft dan de rest van de (autochtone) Nederlandse bevolking (zie ook voetnoot 16). Toch blijft het wenselijk om, zeker op het hier gehanteerde ruimtelijke niveau van het stadsdeel,

¹⁹ Voor landgebonden stationaire recreatie (parkbezoek) is het gemiddelde deelnamepercentage voor inwoners van de grotere Nederlandse steden gehanteerd.

in vervolgonderzoek meer greep op de gevoeligheid van de uitkomsten voor de gehanteerde uitgangspunten te krijgen (zie ook Farjon & Lammers, 2002). Dit kan bereikt worden door het uitvoeren van analyses met alternatieve uitgangswaarden.

Van een andere orde is de constatering dat de methode door de opdrachtgever op bepaalde punten ruimtelijk gezien nog aan de grove kant geacht werd. Dit betreft met name de fijnmazige en lineaire groenstructuren, zoals deze bijvoorbeeld in de Bijlmer te vinden zijn. In de huidige analyse zijn deze niet als aanbod in de analyse meegenomen. Ontegenzeggelijk kunnen dergelijke groenelementen een woonwijk een groen aanzien geven. Hiermee zou een dergelijke, groene vorm van bebouwd gebied ook in aanmerking kunnen komen voor een bepaalde opvangcapaciteit. De als basis voor het aanbod gehanteerde CBS Bodemstatistiek onderscheidt gebieden echter zuiver naar hun dominante grondgebruik.²⁰ Een andere ruimtelijke kanttekening betreft de gehanteerde normafstanden. Bij het gebruik van de CBS-buurt als kleinste ruimtelijke eenheid voor een herkomstgebied, vormt een normafstand van 2,5 kilometer ongeveer de kleinste afstand die nog hanteerbaar is in de analyse. Binnen de analyse wordt de buurt namelijk gerepresenteerd door haar middelpunt: afstanden binnen de buurt worden genegeerd. Zou het wenselijk geacht worden, om met nog kleinere normafstanden te werken, dan zou de vraag ruimtelijke gedetailleerder in beeld gebracht moeten worden. Dit om te voorkomen dat mensen buiten het gebied wonen waarbinnen zij volgens de analyse dienen te recreëren. Het wordt dan wel een vraag of een dergelijke mate van ruimtelijk detail ook voor toekomstige situaties nog haalbaar is.

6.3 Slotopmerkingen

Tot zover de kanttekeningen bij de gehanteerde methode. Dan nu de vraag of de methode geschikt geacht mag worden voor monitoring van de kwantitatieve vraag-aanbod verhoudingen ten aanzien van het recreatieve gebruik van de groene ruimte op het niveau van een stadsdeel. Het uiteindelijke oordeel hierover is uiteraard aan de eindgebruiker. Toch kan hier nog wel het een en ander over opgemerkt worden. Naast de bruikbaarheid van de uitkomsten, spelen bij de beoordeling allicht ook de kosten van het toepassen van de methode een rol. In het project is gebleken dat de analyse op zich redelijk snel uitgevoerd kan worden. De meeste tijd gaat ‘verloren’ met discussies over de te hanteren kengetallen en het aanpassen van de standaardinvoer. Dit laatste geldt zeker voor het doorrekenen van het toekomstscenario, waarbij met name het in kaart brengen van de toekomstige aanbodsituatie een lastige (arbeidsintensieve) zaak is gebleken. Bij het gebruik van de methode als monitoringsinstrument zal de discussie over kengetallen uiteraard niet steeds weer gevoerd hoeven te worden. Verder wordt er momenteel gewerkt aan het zoveel mogelijk automatiseren van de analyse zelf. Dit laat dus het verkrijgen van de benodigde invoergegevens in het juiste (GIS-)formaat als belangrijkste punt over. Hier zou nog het een en ander aan verbeterd kunnen worden. Daarna kan zeer kostenefficiënt een analyse uitgevoerd worden.

²⁰ Ook op de in het Structuurplan gehanteerde kaarten is dit type groen niet terug te vinden; hiermee wordt het toekomstgericht rekening houden met deze vorm van groen lastig.

Natuurlijk kan de methode zelf inhoudelijk nog verder verbeterd, aangepast en/of uitgebreid worden. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een integrale analyse voor twee normafstanden bij één activiteit. Een ander punt is het ook in kaart brengen van de kwaliteit van het aanbod en dit eveneens te confronteren met de vraag. Ook uitbreiding van de methode naar andere recreatieactiviteiten is een optie. Dit zijn echter zaken die niet steeds opnieuw hoeven te gebeuren. Ze vragen veeleer een eenmalige investering.

In de uiteindelijke afweging kan ook gekeken worden naar de alternatieven. Twee opties zijn:

- een andere methode hanteren om tot soortgelijke cijfers te komen
- geen kwantitatief en ruimtelijk gespecificeerd beeld voor recreatie

Wat betreft alternatieve methoden kan gesteld worden dat de hier gepresenteerde methode tot de meest uitgewerkte in z'n soort behoort. Bij eenvoudiger kengetallen zou gedacht kunnen worden aan de beschikbare hoeveelheid groen per inwoner. Dergelijke kengetallen zijn vooral eenvoudiger te berekenen: ze zijn vaak lastiger te interpreteren. Wat rekenen we wel tot 'groen' en wat niet? Hoeveel vierkante meter binnen welke afstand is genoeg? En waarom? Juist het feit dat niet elk type groen voor elke recreatieactiviteit dezelfde betekenis heeft, is aanleiding geweest de hier gepresenteerde methode te ontwikkelen. Verder zijn de redeneringen achter de methode transparant: er kan desgewenst over gediscussieerd worden en er kunnen beargumenteerde aanpassingen doorgevoerd worden. Gezien het feit dat er bij de opdrachtgever eerder behoefte lijkt te bestaan aan meer dan aan minder verfijning, ligt het terugvallen op 'eenvoudiger' kengetallen niet voor de hand.

De tweede optie heeft vooral te maken met het belang dat de opdrachtgever toekent aan het beschikken over cijfers voor de sector openluchtrecreatie. Ruimtelijke plannen zijn, zeker op het niveau van een stad, uiteindelijk het resultaat van een integrale afweging van allerlei sectorale belangen en doelstellingen. Als een doelstelling niet zichtbaar is, of de consequenties van een ruimtelijk plan voor deze doelstelling niet zichtbaar gemaakt kunnen worden, dan wordt het lastig het plan op dit aspect te beoordelen. Mits er intern voldoende draagvlak voor de gehanteerde methode bestaat, ook bij andere sectoren, kan zij, ondanks eventuele imperfecties, eraan bijdragen dat recreatie in het integrale planningsproces niet alleen meegekoppeld, maar ook meebepalend wordt.

Referenties

- Boer, T.A. de & Visschedijk, P.A.M. (1994). Gebruik en waardering van binnen- en buitenstedelijk groen. IBN-rapport 109. Wageningen: IBN-DLO.
- Broekmeyer, M., Dijkstra, H., Farjon, H., et al. (2000). Effecten van ongewijzigd ruimtelijk beleid op natuur, landschap en recreatie 1995-2020; achtergronddocument methode VIJNO toET's fase 1. Alterra-rapport 047. Wageningen: Alterra.
- Bruin, A.H. de & S. de Vries, 1997. Overzichtsrapport van een driejarig onderzoek naar het gebruik en niet-gebruik van openluchtrecreatieprojecten. SC-rapport 475. Wageningen: DLO-Staring Centrum.
- CBS (1997). Dagrecreatie 1995/'96. Voorburg/Heerlen: CBS
- Farjon, J.M.J. & Lammers, G.W. (2002). Beoordeling ruimtebehoefte voor 60.000 ha groen om de stad. RIVM-rapport 408765002/2002. Bilthoven: RIVM.
- Goossen, C.M. (1991). Knelpuntenanalyse wandelen en fietsen in het landelijk gebied; onderzoeksresultaten. Rapport 111.2a. Wageningen: Staring Centrum.
- Jensen, F.S. (1999). Forest recreation in Denmark from the 1970s to the 1990s. The Research Series nr. 26. Hørsholm: Danish Forest and Landscape Research Institute.
- Provincie Zuid-Holland (1998). Recreatiegedrag Zuid-Hollandse bevolking 1993-1997, deel 1 Conclusies & deel 2 Tabellen. Den Haag/Wageningen: provincie Zuid-Holland/bureau Groenestein & Borst.
- Rijpma, S.G. & Graaf, P.A. de (2000). Wonen, leven en uitgaan in Rotterdam 1999; resultaten uit de Vrijtijdsomnibus. Rotterdam: Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS).
- Rijpma, S.G. & Rocques, C. (2000). Diversiteit in vrijetijdsbesteding; rapportage van een onderzoek naar de deelname van Surinaamse, Turkse en Marokkaanse Rotterdamers van de 1-ste en 2-de generatie aan onder andere cultuur, openluchtrecreatie en sport in 1999. Rotterdam: Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS).
- Vries, S. de (1999). Vraag naar natuurgebonden recreatie in kaart gebracht; inclusief een ruimtelijke confrontatie met het lokale aanbod (SC-rapport 674; Operatie Boomhut reeks 11). Wageningen: DLO-Staring Centrum.
- Vries, S. de & Bulens, J.D. (2001). Rapportage project "Explicitering 300 000 ha, fasen 1 en 2". Wageningen: Alterra.

Vries, S. de & Goossen, C.M. (2002). Recreatietekorten in de provincie Noord-Holland; een globaal zicht op de effectiviteit van voorgestelde plannen tot 2020. Alterra-rapport 448. Wageningen: Alterra.

Vries, S. de & Goossen, C.M. (2002). Predicting transgressions of the social capacity of natural areas. In: Arnberger, A., Brandenburg, C. & Muhar, A. (eds.) Proceedings of the Conference on the Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas. Vienna, January 30 – February 2, 2002.

Vries, S. de (2002). Health benefits of a more natural living environment. Paper presented at the first IUFRO European Regional Conference, "Forestry Serving Urbanised Societies", Copenhagen (Denmark), August 27-30.

Wiggers, R. & Gadet, J. (1996). Het grote groenonderzoek; het bezoek aan en gebruik van parken, recreatiegebieden en groen in de woonomgeving in Amsterdam. Amsterdam: Stedelijk Beheer.